

**ANALIZA DIREKTNIH STRANIH INVESTICIJA
U BOSNI I HERCEGOVINI ZA 2020. i 2021. GODINU**

**UPOREDNA ANALIZA BiH i DRŽAVA REGIONA
U IZVJEŠTAJIMA MEĐUNARODNIH ORGANIZACIJA**

Sarajevo, novembar 2021. godine

SADRŽAJ:

DIREKTNE STRANE INVESTICIJE U BOSNI I HERCEGOVINI.....	3
UVOD.....	3
ANALIZA PODATAKA CENTRALNE BANKE BiH O DIREKTNIM STRANIM INVESTICIJAMA U BOSNI I HERCEGOVINI	5
Direktne strane investicije za 2020. u okviru tokova i stanja.....	6
Preliminarni podatci o DSI u BiH za 2021. godinu.....	12
DIREKTNE INVESTICIJE IZ BOSNE I HERCEGOVINE U INOSTRANSTVO	15
PODACI AGENCIJE ZA STATISTIKU BiH O STRANIM PODRUŽNICAMA	16
PROGNOZE DSI ZA 2021. I NAREDNE GODINE	18
UNCTAD - WORLD INVESTMENT REPORT 2021	20
Direktne strane investicije u Jugoistočnoj Evropi	26
BOSNA I HERCEGOVINA I REGION U IZVJEŠTAJIMA MEĐUNARODNIH ORGANIZACIJA.....	29
DOING BUSINESS	30
GLOBALNI IZVJEŠTAJ KONKURENTNOSTI Specijalno izdanje.....	30
INDEKS EKONOMSKIH SLOBODA 2021.....	32
EKONOMSKE SLOBODE ŠIROM SVIJETA 2021.	35
INDEKS PERCEPCIJE KORUPCIJE 2020.	36
INDEKS VLADAVINE PRAVA 2021.	38
SLOBODE U SVIJETU 2021.	39
DRŽAVE U TRANZICIJI 2021.	40
INDEKS HUMANOG RAZVOJA 2020.	42
INDEKS OSTVARENJA CILJEVA ODRŽIVOG RAZVOJA 2021... ..	43
100 NAJVEĆIH KOMPANIJA JUGOISTOČNE EVROPE.....	44
POPIS KORIŠTENIH IZVORA	46
PRIJEDLOG ZAKLJUČAKA VIJEĆA MINISTARA BOSNE I HERCEGOVINE	47

DIREKTNE STRANE INVESTICIJE U BOSNI I HERCEGOVINI

UVOD

Osvrt na preduslove za pozitivan trend direktnih stranih investicija

Pandemija Covid-19 je očekivano imala negativan utjecaj na globalne tokove direktnih stranih investicija (DSI). U okviru UNCTAD¹-ovog izvještaja World Investment Report 2021 (WIR 2021) potvrđen je pad direktnih stranih investicija -35% u 2020. u odnosu na 2019. godinu. U odnosu na globalne tokove DSI i ranije prognoze za Bosnu i Hercegovinu, pozitivan pokazatelj su prvi objavljeni podaci Centralne banke BiH koji potvrđuju povećanje direktnih stranih investicija za prethodnu godinu i prvo polugodište 2021. godine.

Godišnji izvještaj WIR 2021. prognozirao je za 2021. blagi porast DSI od 10-15%. Prema prvim preliminarnim podacima UNCTAD-a (Investment Trend Monitor iz oktobra 2021. godine) sa podacima za prvo polugodište 2021. godine, najavljeno je značajno ali neujednačeno povećanje DSI u svijetu. Za razliku od 2020. godine kada su strane investicije značajno pale u razvijenim zemljama, u prvom polugodištu 2021. su upravo razvijene zemlje registrovale značajno povećanje (193%), dok je povećanje DSI u prvom polugodištu 2021. godine u zemljama u razvoju bilo skromnije (28%).

I pored pozitivnih prvih objava o povećanju direktnih stranih investicija u svijetu, potrebno je navesti da je utjecaj COVID-19 pandemije značajan i da će potaknuti brojne promjene, obzirom da se ograničenja i restrikcije uslijed pandemije odnose na sve segmente društva i ekonomije.

Globalni tokovi DSI su u 2020. pali ispod jednog trilionu dolara prvi put nakon 2005. godine. Prije pojave pandemije, a prema prethodnim UNCTAD-ovim izvještajima, bilo je evidentno da je oporavak DSI u globalnim okvirima usporen i opterećen trgovinskim blokadama i usporavanjem ekonomskog rasta. Međunarodni monetarni fond (MMF) je u 2020. godini upozorio da će razvijene zemlje možda izgubiti jednu do dvije godine, a zemlje u razvoju i zemlje na pragu industrijalizacije bi mogle izgubiti cijelo desetljeće.

Rast makroekonomskih pokazatelja u svijetu i regionu je svakako pozitivan pokazatelj. „Neočekivano snažan oporavak u prvoj polovini ove godine doveo je do jačanja ekonomske aktivnosti na tržištima u nastajanju i državama u razvoju u regionu Evrope i centralne Azije, pa je trenutno predviđeno da će ekonomski rast ovog regiona u 2021. dostići stopu od 5.5%, što je više nego je prvobitno bilo očekivano”, navedeno je u Ekonomskom izvještaju Svjetske banke. Oporavak u regiji prati značajno ubrzanje inflacije, kao i osjetljivost na finansijske šokove koji bi mogli da budu izazvani iznenadnim pogoršanjem uslova eksternog financiranja ili značajnim rastom političke neizvjesnosti i geopolitičkih tenzija. (Izvor: Svjetska Banka, oktobar 2021)

Svjetska banka je poboljšala prognoze za ekonomiju Bosne i Hercegovine, ali i dalje prognoze BDP-a od 4% su najsporiji ekonomski rast u odnosu na zemlje regiona. Također u oktobru su objavljene i nove prognoze Međunarodnog monetarnog fonda (MMF), koje su smanjile procjene ekonomskog rasta u svijetu na 5.9%, a u BiH na 2.8%.

¹ United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD)

Oporavak u 2021. godini je još uvijek pod značajnim utjecajem pandemije. Nedostatak vakcina i različit pristup u priznavanju vakcina usporili su sam proces vakcinacije. Epidemiološka situacija se pogoršava, te uz očekivani udar na zdravstveni sistem ponovo se uvode mjere ograničenog kretanja. Brojne proizvodne djelatnosti imaju poteškoće sa nabavkom sirovina ili dijelova. Problemi u lancima snabdijevanja će prema analitičarima uticati na značajnije transformacije, pa mogu biti i šansa za pojedine zemlje u privlačenju novih stranih investicija. Očekuje se da će se evropski kapital okrenuti ulaganjima u slabije razvijene evropske zemlje, kako bi bili skraćeni lanci nabavke u budućnosti.

Poskupljenje energenata i sirovina je uzrokovalo značajnu globalnu inflaciju. U slučaju da tržište može odigrati ulogu regulatora, inflacija bi bila kratkog roka ali je malo vjerovatno da tržište može reagovati usklađeno i samo riješiti aktuelno povećanje cijena. Nove intervencije finansijskih institucija, uz postojeću preveliku zaduženost, mogu uticati na likvidnost realnog sektora, ekonomski rast i smanjenje investicija.

Pojedini analitičari navode i da je svaka kriza ujedno i prilika. Tako bi Bosna i Hercegovina mogla biti i potencijalna lokacija u eventualnom premještanju dijelova proizvodnje iz Kine i Azije na prostor Evrope. Naravno, kao preduslov je neophodna i naša spremnost za prihvatanje prilika, dostupna kvalifikovana radna snaga, pozitivno i fleksibilno poslovno okruženje.

Stabilan iznos direktnih stranih investicija u 2020. potaknut reinvesticijama i značajno povećanje u prvom polugodištu 2021. godine potvrđuju očekivani porast DSI u Bosni i Hercegovini. Bosna i Hercegovina ima potencijale i svoje prednosti u privlačenju direktnih stranih investicija (DSI). Aktivnosti Agencije za unapređenje stranih investicija u BiH usmjerene su na privlačenje potencijalnih investitora, kontakte i saradnju sa postojećim investitorima i predlaganje neophodnih izmjena u cilju unapređenje uslova poslovanja, a samim tim i uslova za investiranje u BiH.

Kako je i u prethodnim analizama isticano „**Privlačenje stranih investicija je kompleksan i dugotrajan proces i uz iskrenu opredijeljenost to je proces koji zahtjeva koordinaciju, veći angažman i saradnju svih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini. Privlačenje stranih investitora, uz koordinaciju, zahtjeva i brzu prilagodbu zahtjevima tržišta.**“

Pandemija je u 2020. godini uticala na značajno smanjenje makroekonomskih pokazatelja globalno, pa tako i u Bosni i Hercegovini, usporavajući željeni ekonomski rast i rješavanje problema nezaposlenosti. Prije pandemije rast bruto domaćeg proizvoda (BDP-a) i industrijske proizvodnje je bio otporan ali nije doveo do primjetnog poboljšanja životnih uslova za građane. Nezaposlenost, nizak životni standard i besperspektivnost potakli su iseljavanje mlade i kvalificirane radne snage iz Bosne i Hercegovine.

I pored pozitivnih ekonomskih pokazatelja u prvom polugodištu 2021. godine, privlačenje potencijalnih novih investitora je i dalje opterećeno političkom krizom, te sporim i nedosljednim provođenjem reformskih ciljeva. Zastoj u otklanjanju poslovnih barijera i produbljivanje političke krize za rezultat ima lošiju poziciju Bosne i Hercegovine u odnosu na ostale zemlje Evrope i regiona, a prema brojnim analizama međunarodnih organizacija (prema ocjenama konkurentnosti, uslova poslovanja, vladavine prava ili korupcije). Najčešće smo rangirani kao posljednja evropska zemlja i lošiji u odnosu na zemlje regiona, što svakako otežava predstavljanje BiH kao pozitivne destinacije za ulaganje.

Evropska komisija (EK) je u svom izvještaju o paketu proširenja, Bosni i Hercegovini (BiH) dala najlošije ocjene u odnosu na zemlje regiona. Izvještaj koji se tiče Bosne i Hercegovine, prema ocjenama eksperata EK, navodi da „nema napretka u borbi protiv korupcije i organizovanog kriminala, u reformi izbornog procesa, slobodi izražavanja, niti vanjskim odnosima, a zabilježeno je nazadovanje u oblasti javnih nabavki. Što se tiče političkih kriterija, navodi se da su zakonodavna i izvršna vlast imale slab učinak zbog političke polarizacije i poremećaja uzrokovanih pandemijom. Ocjenjuje se da su se negativni efekti rasprostranjene korupcije i znaci političkog zarobljavanja nastavili snažno manifestirati tokom pandemije, direktno utičući na dobrobit građana. U Izvještaju se navodi zabrinutost zbog selektivnog i netransparentnog gonjenja i sudskog praćenja slučajeva korupcije.“ (Izvještaj Evropske komisije, 19.10.2021. <http://europa.ba/?p=73574>)

ANALIZA PODATAKA CENTRALNE BANKE BiH O DIREKTNIM STRANIM INVESTICIJAMA U BOSNI I HERCEGOVINI

Podaci Centralne banke BiH (CBBH) su revidirani prema posljednjim preporukama MMF-a i OECD-a, a odnose se na Tokove i Stanje direktnih stranih investicija (DSI) u BiH. Zvanični podaci CBBH o direktnim stranim investicijama u BiH, na godišnjem nivou, objavljuju se osam mjeseci po isteku izvještajne godine. U toku godine objavljuju se privremeni podaci u okviru Tokova DSI i Platnog bilansa (sa procijenjenim iznosom zadržanih zarada)².

Zvanični podaci o DSI za 2020. godinu su objavljeni u augustu 2021. godine, a preliminarni podaci (sa procijenjenim zadržanim zaradama) za I polugodište 2021. godine Centralna banka BiH je objavila u oktobru tekuće godine.

Uz zvanične podatke za 2020. godinu, u skladu s politikom revizije i na osnovu dodatnih podataka, CBBH je revidirala i podatke za prethodne dvije godine. Strana ulaganja su prema najnovijim podacima povećana u 2018. i smanjena u 2019. godini u odnosu na prethodno objavljene podatke (prethodno u 2018. bilo 951.7 miliona KM, a u 2019. bilo 699.0 miliona KM). Prema revidiranim podacima, direktne strane investicije u 2018. su iznosile 963.3 miliona KM ili 492.5 miliona eura, a u 2019. godini 596.7 miliona KM ili 305.1 milion eura.

² Direktne strane investicije (DSI) po komponentama obuhvaćaju: **vlasničke udjele** (u opremu i drugu robu i usluge, gotovinu i ostale vlasničke udjele), **zadržane zarade** (iznos preostalih profita, nakon umanjenja za iznos poreza na dobit i plaćanja dividendi ili drugih doznaka profita od strane preduzeća s direktnim ulaganjem u BiH svom direktnom stranom ulagaču) i **ostali kapital** (ulaganja sestrinskih preduzeća, obveznice, instrumenti tržišta novca i ostala dugovanja).

Podaci o zadržanim zaradama se prikupljaju na godišnjem nivou i objavljuju uz godišnje preglede, po isteku osam mjeseci od izvještajne godine. U okviru pregleda podataka tokova DSI za drugi kvartal 2019. CBBH je uvrstila i podatke o procijenjenim zadržanim zaradama. U odnosu na prethodne godine, unapređenje je da su u toku godine dostupni preliminarni podaci sa procijenjenim zadržanim zaradama i okviru tokova DSI (od 2016. i u kvartalnim pregledima), dok su ranije kvartalne preliminarne procjene zadržanih zarada bile dostupne jedino u okviru Platnog bilansa (Neto finansijska pasiva).

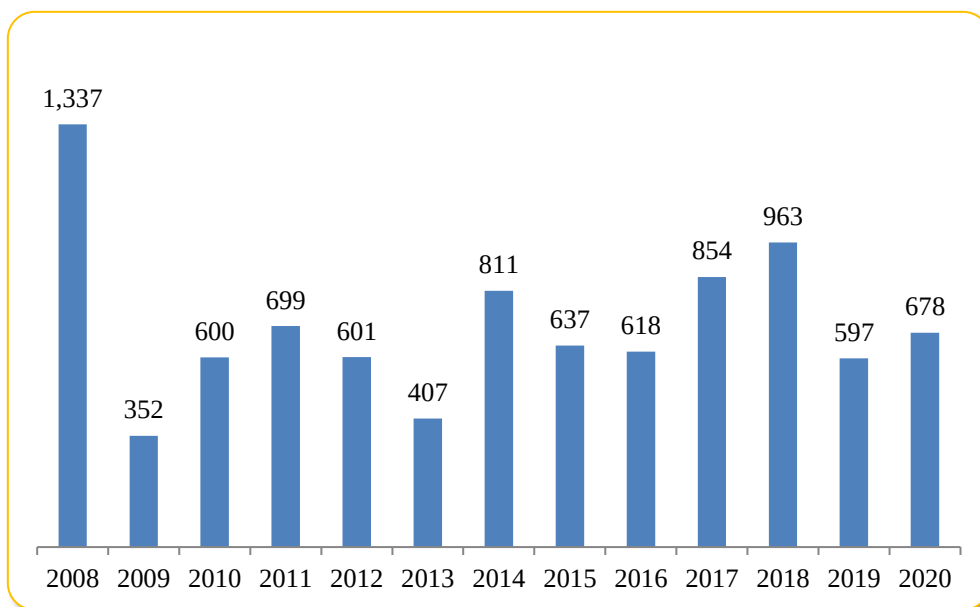
DIREKTNE STRANE INVESTICIJE ZA 2020. U OKVIRU TOKOVA I STANJA

Prema podacima Centralne banke BiH (CBBH), kumulativno **Stanje direktnih stranih investicija (DSI) u Bosni i Hercegovini, na dan 31. 12. 2020, iznosi 15,082 miliona KM ili 15.1 milijardi KM** (7,711 miliona EUR ili 7.7 milijardi eura).

Direktne strane investicije su u 2020. godini u BiH iznosile 678.2 miliona KM ili 346.8 miliona eura.

Na osnovu globalnog trenda DSI uslijed pandemije, kao i na osnovu preliminarne podataka Centralne banke BiH očekivan je pad direktnih stranih investicije u 2020. godini i u Bosni i Hercegovini. **Prema zvaničnim podacima CBBH direktne strane investicije u BiH su porasle 13.7% (ili za 81.5 miliona KM) u 2020. godini, a u odnosu na prethodnu godinu.** Kako je saopćeno iz Centralne banke BiH: "Prilivi investicija se mogu okarakterizirati kao relativno dobri s obzirom na duboku globalnu recesiju koja je utjecala na sposobnost stranih ulagača. Međutim, treba istaći da su glavninu investicija predstavljale reinvestirane zarade iz postojećih preduzeća sa stranim investicijama, dok su investicije u formi vlasničkih udjela bile mnogo niže."

Tokovi DSI, milioni KM

Izvor: Centralna banka BiH, Tokovi DSI, august 2021. godine;

Uz povećanje u 2020. godini potrebno je napomenuti i da su strane investicije u 2019. bile najniže u prethodnih pet godina. Na osnovu revidiranih podataka DSI su u 2019. (iznos 596.7 miliona KM) bile niže za -38.1% u odnosu na prethodnu godinu (u 2018. bilo 963.3 miliona KM). Prema saopćenju CBBH za 2019. godinu: „Manji prilivi investicija u odnosu na 2018. godinu uzrokovani su, između ostalog, povećanom isplatom dividendi u posljednjem kvartalu 2019. godine, kao i preuzimanjem preduzeća u stranom vlasništvu od strane preduzeća u domaćem vlasništvu.“

Bosna i Hercegovina je u 2007. godini imala najveći zabilježeni godišnji iznos DSI od 2.6 milijardi KM, zahvaljujući privatizaciji velikih državnih preduzeća. U 2008. godini priliv DSI od 1.3 milijarde KM je bio zadovoljavajući, naročito jer je realizovan bez značajnijih privatizacija i sa pozitivnom strukturom (ulaganje u proizvodni sektor i visoko učešće greenfield ulaganja). Globalna ekonomska kriza je uticala na izraženo smanjenje direktnih stranih investicija u 2009. godini.

U periodu 2010 - 2020. godina trend DSI je promjenljiv i neujednačen, a direktne strane investicije su u 2018. godini (963 miliona KM) ostvarile najveći godišnji priliv nakon 2007. i 2008. godine. Godišnji prosječan priliv DSI za prethodnih pet godina iznosi 742 miliona KM.

Stanje direktnih stranih investicija u BiH

Ukupne direktne strane investicije u Bosni i Hercegovini od 15,082 miliona KM (7,711 miliona EUR), do decembra 2020. godine, odnose se na vlasničke udjele i zadržane zarade u iznosu 12,117 miliona KM (6,195 miliona eura) i ostali kapital u iznosu od 2,965 miliona KM (1,516 miliona eura).

Napomena: Direktne strane investicije (DSI) po komponentama obuhvaćaju: **vlasničke udjele** (u opremu i drugu robu i usluge, gotovinu i ostale vlasničke udjele), **zadržane zarade** (iznos preostalih profita, nakon umanjenja za iznos poreza na dobit i plaćanja dividendi ili drugih doznaka profita od strane preduzeća s direktnim ulaganjem u BiH svom direktnom stranom ulagaču) i **ostali kapital** (ulaganja sestrinskih preduzeća, obveznice, instrumenti tržišta novca i ostala dugovanja).

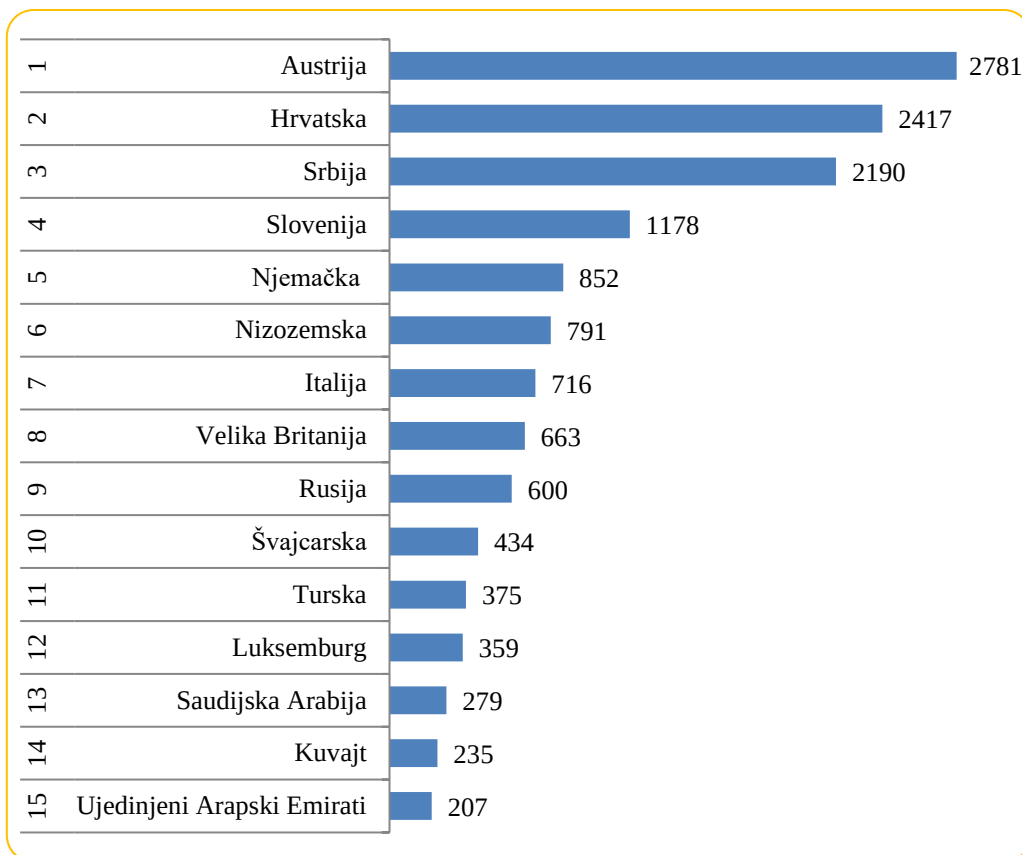
Prema vrsti ulaganja u ukupnom iznosu DSI najveći je osnivački ulog sa učešćem 37.2% (ili 5,615 miliona KM), zatim slijede: privatizacija sa 29.6% (ili 4,465 miliona KM), preuzimanje dionica od drugih domaćih lica 23.3% (3,510 miliona KM) i dokapitalizacija sa 3.2% (482 miliona KM). U ukupnom iznosu 158 miliona KM ili 1.0% čini ostalo, a neraspoređeno je 853 miliona KM ili 5.7%.

Posmatrano po djelatnostima (saopćenju Centralne banke BiH) najviše registrovanih direktnih stranih investicija je u oblasti finansijskih usluga (3.7 milijardi KM), zatim u oblastima telekomunikacija (1.7 milijardi KM) i trgovine na veliko (1.4 milijardi KM).

Prema ukupnim iznosima ili stanje DSI, zaključno sa decembrom 2020. godine, **zemlje koje su investirale najviše u BiH su:** Austrija (2,781 miliona KM), Hrvatska (2,417), Srbija (2,190) i Slovenija (1,178 miliona KM). Uz investicije iz Ruske Federacije i sa Bliskog istoka i dalje najznačajniji investitori u Bosni i Hercegovini su evropske zemlje. Investicije iz EU 27 zemalja čine 64% ukupnih DSI u BiH.

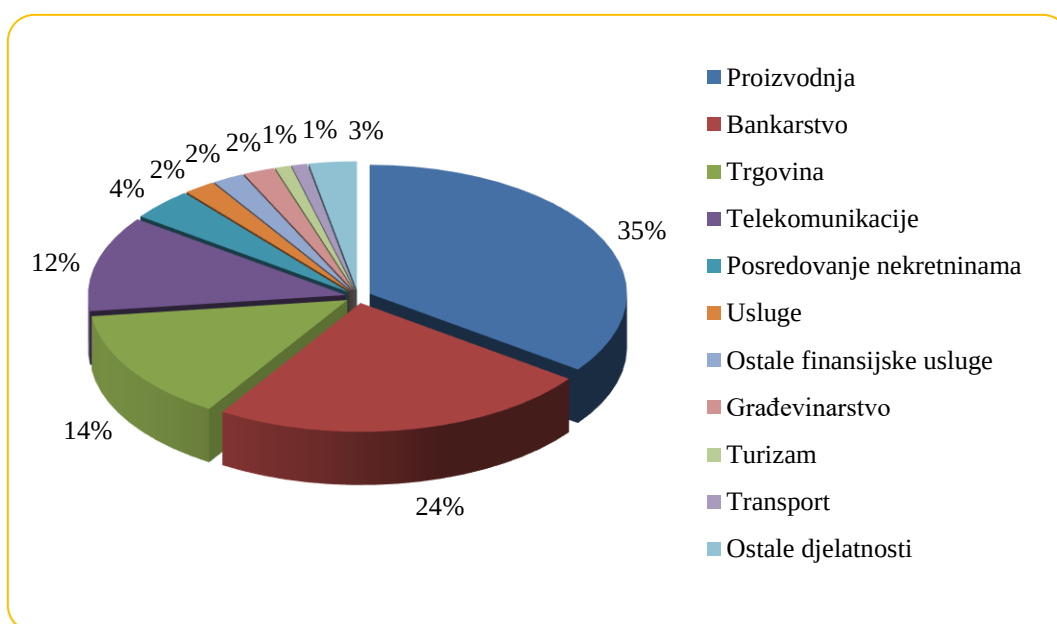
**Najznačajnije zemlje investitori u BiH, TOP 15, do decembra 2020,
Ukupno 15.1 milijardi KM**

miliona KM

Izvor: Centralna banka BiH, Stanje DSI, august 2021. godine;

Stanje DSI po sektorima za period maj 1994. – decembar 2020. (%)

Izvor: Centralna banka BiH (podaci DSI po djelatnostima NACE Rev 2), august 2021. godine;

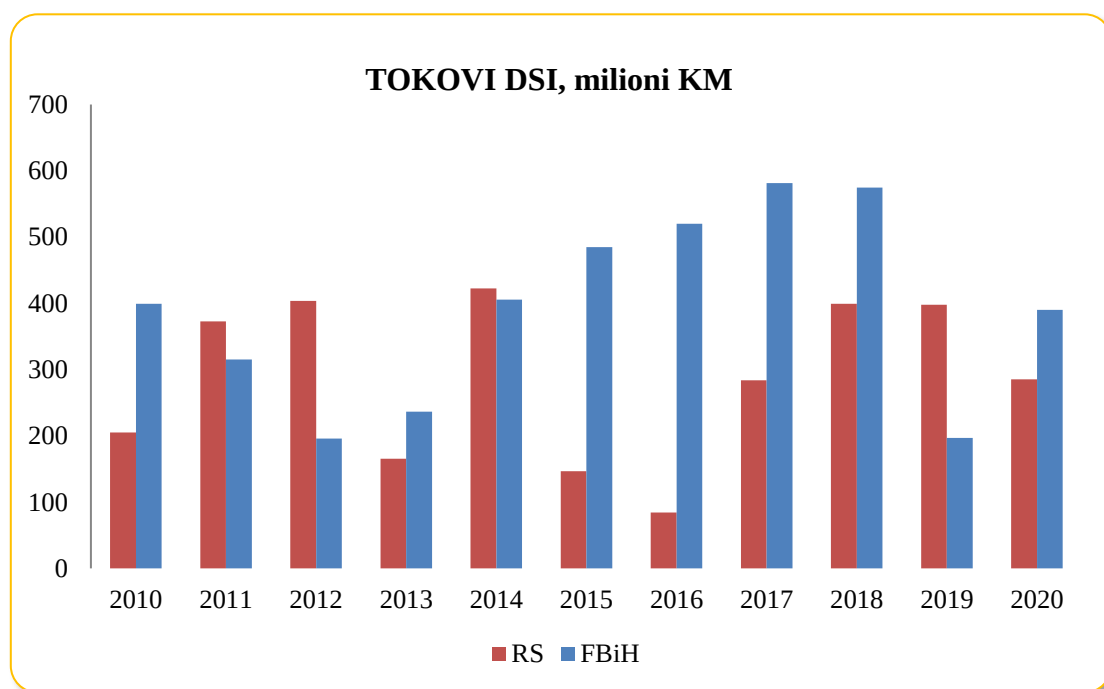
Pregled učešća ukupnih DSI po sektorima (prethodni grafikon): u okviru proizvodnje (primarna, industrijska i proizvodnja struje) investirano je 35% od ukupnih direktnih stranih investicija, slijedi bankarski sektor sa 24%, trgovina (ukupno trgovina na veliko, trgovina na malo i trgovina motornim vozilima) 14% i telekomunikacije sa 12%.

Posmatrano po područjima, zaključno sa decembrom 2020. godine, Federaciji BiH učestvuje u ukupnim DSI sa 60.1% (9,062.1 miliona KM), Republika Srpska sa 36.8% (5,551.9 miliona KM) i Brčko Distrikt sa 1.1% (164.3 miliona KM). Neraspoređeno je 2.0% ili 303.9 miliona KM.

Direktne strane investicija u BiH razvrstani po lokaciji sjedišta poduzeća,
u milionima KM

Područje pripadnosti	Godišnji iznos - Tokovi DSI							Stanje 31.12. 2020.
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
Federacija BiH (FBiH)	405.3	484.9	520.2	581.3	574.6	196.8	390.2	9,062.1
Republika Srpska (RS)	422.3	146.5	84.5	284.0	399.1	397.7	285.1	5,551.9
Distrikt Brčko (BD)	-16.5	5.5	13.8	-11.7	-10.4	2.2	3.0	164,3
Neraspoređeno	-	-	-	-	-	-	-	303.9
UKUPNO BiH	811.1	636.9	618.4	853.6	963.3	596.7	678.2	15,082.3

Izvor: Centralna banka BiH

Izvor: Centralna banka BiH

Prema stanju DSI u Federaciji BiH u decembru 2020. je najviše registrovanog stranog kapitala bilo u okviru djelatnosti Finansijske uslužne djelatnosti, osim osiguranja i penzijskih fondova (2,874.8 miliona KM), a slijede (preko 500 miliona KM): Trgovina na veliko, osim trgovine motornim vozilima i motociklima (1,104.9 miliona KM) i Poslovanje nekretninama (569.9 miliona KM). Od proizvodnih djelatnosti izdvaja se Proizvodnja baznih metala (sa 415.0 miliona KM), a slijede Proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda (367.5 miliona KM) i Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda (329.1 miliona KM).

Zemlje koje su investirale najviše (preko 500 miliona KM) su: Hrvatska (2,208.4 miliona KM), Austrija (2,077.7 miliona KM), Slovenija (739.1 miliona KM), Njemačka (658.4 miliona KM) i Holandija (656.6 miliona KM).

U Republici Srpskoj najveći ukupni iznosi DSI zaključno sa decembrom 2020. (preko 500 miliona KM) su registrovani u okviru djelatnosti: Telekomunikacije (1,434.3 miliona KM), a slijede: Finansijske uslužne djelatnosti, osim osiguranja i penzijskih fondova (790.7 miliona KM), Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija (645.8 miliona KM) i Proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih proizvoda (566.0 miliona KM).

Zemlje koje su investirale najviše (više od 500 miliona KM) su: Srbija (2,093.3 miliona KM), Rusija (595.0 miliona KM), Italija (546.7 miliona KM) i Velika Britanija (528.0 miliona KM). Zemlje koje se također izdvajaju po visini ulaganja su: Austrija (495.2 miliona KM) i Slovenija (397.4 miliona KM).

Direktne strane investicije u 2020. godini

U strukturi direktnih stranih investicija u 2020. godini (678 miliona KM ili 347 milion eura), na vlasničke udjele se odnosi 152.5 miliona KM (ili 77.9 miliona EUR), zadržane zarade su iznosile 586.3 miliona KM (299.8 miliona EUR), dok je ostali kapital imao negativnu vrijednost -60.5 miliona KM (-30.9 miliona EUR). Na osnovu strukture DSI u prethodnoj godini evidentno je da su reinvesticije kompanija sa stranim kapitalom održale priliv DSI u 2020. godini. Vlasnički udjeli su bili niži u odnosu na prethodne godine, dok je negativan iznos ostalog kapitala posljedica moguće obaveze po osnovu zaduženja.

Povećanje stranih ulaganja potaknuto reinvestiranjem jeste značajno i potvrđuje pozitivno poslovanje i interes za širenje kapaciteta postojećih stranih investitora. Rast DSI od 13.7% u 2020. godini jeste pozitivan pokazatelj obzirom na snažan negativan utjecaj pandemije u globalnim tokovima stranih ulaganja, ali treba uzeti u obzir da se povećanje odnosi na 2019. godinu u kojoj je registrovan nizak nivo DSI.

Zemlje koje su u Bosnu i Hercegovinu u 2020. godini najviše investirale su Hrvatska (149.4 miliona KM) i Srbija (135.3 miliona KM). Zemlje koje slijede su registrovale značajnija povećanja kapitala u 2020. godini (preko 20 miliona KM): Njemačka (77.5 miliona KM), Velika Britanija (75.2 miliona KM), Austrija (71.4), Slovenija (71.3), Turska (54.9) i Italija (37.2 miliona KM).

Značajniji negativan iznos investicija u 2020. godini (preko 5 milion KM), je registrovan za Švicarsku (-23.1 miliona KM), Katar (-17.6), Rusiju (-12.4) i Luksemburg (-9.5 miliona KM).

Negativan iznos investicija za pojedinu zemlju ne znači nužno i povlačenje kapitala ili smanjenje aktivnosti za pojedine kompanije u BiH³.

Prema saopćenju Centralne banke BiH, posmatrano po djelatnostima, najviše stranih investicija je realizovano u oblasti finansijske uslužne djelatnosti (bankarski sektor) u iznosu od 157 miliona KM, zatim u oblasti trgovine na veliko 93.9 miliona, te u oblasti proizvodnje električne energije 88.6 miliona KM. Uz navedene djelatnosti značajno povećanje (preko 20 miliona KM) registrovano je za: Trgovinu na malo (42.8 miliona KM), Poslovanje nekretninama (41.8), Proizvodnju hemikalija i hemijskih proizvoda (37.7), Vađenje metalnih ruda (32.0), Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica (30.7) i Proizvodnja prehrambenih proizvoda (27.7 miliona KM).

Značajniji negativni iznosi stranih investicija (preko 10 milion KM) su registrovani u okviru djelatnosti: Proizvodnja baznih metala (-23.4 miliona KM), Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih preparata (-16.4), Promocija (reklama i propaganda) i istraživanje tržišta (-15.2) i Građenje građevina niskogradnje (-10.7 miliona KM).

Podaci Centralne banke BiH nisu dostupni po kompanijama.

Direktne strane investicije promatrane po područjima pripadnosti u 2020. godini

U Federaciji BiH je registrovano 390.2 miliona KM (ili učešće 57.5% u godišnjem iznosu) i povećanje 98.3% u odnosu na prethodnu godinu. Direktne strane investicije u 2020. godini u Federaciji BiH (ukupno 390.2 miliona KM ili 199.5 miliona EUR) po komponentama čine: vlasnički udjeli 106.4 miliona KM, zadržane zarade 408.3 miliona KM i ostali kapital -124.4 miliona KM.

Najznačajnije zemlje investitori bile su: Hrvatska (134.7 miliona KM), Austrija (59.9 miliona KM), Turska (54.8) i Njemačka (42.7 miliona KM). Značajan negativan iznos DSI registrovan je za Luksemburg (-21.2) i Katar (-17.0 miliona KM).

Djelatnosti u okviru kojih je registrovano najviše DSI u FBiH za prethodnu godinu su Finansijske uslužne djelatnosti (130.4 miliona KM), Trgovina na veliko (66.9) i malo (44.6 miliona KM) osim trgovine motornim vozilima, Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda (36.7) i Poslovanje nekretninama (30.4 miliona KM). Značajan negativan iznos registrovan je u okviru: Promocija (reklama i propaganda) i istraživanje tržišta (-20.1), Proizvodnje baznih metala (-19.9) i Gradnje građevina niskogradnje (-10.5 miliona KM).

U Republici Srpskoj registrovano 285.1 miliona KM (učešće 42.0% u godišnjem iznosu) i smanjenje -28.3% u odnosu na prethodnu godinu. Direktne strane investicije u 2020. godini u Republici Srpskoj (ukupno 285.1 miliona KM ili 145.7 miliona EUR) po komponentama čine:

³ Negativan iznos za pojedinu zemlju može predstavljati prenos vlasničkih udjela sa jednog osnivača na drugog (ako je negativna vrijednost u okviru vlasničkih udjela), obaveze investitora po osnovu ranijih zaduženja (ostali kapital) ili poslovanje sa gubitkom kompanija sa većinskim stranim kapitalom (zadržane zarade). Najveće smanjenje vlasničkih udjela u 2020. je registrovano za Luksemburg i Švicarsku. Prema informacija iz medija može se pretpostaviti da je negativan iznos za Luksemburg posljedica preuzimanja dionica kompanije HADEN S.A. u Bosnalijeku (koje je preuzela domaća kompanija AS Holding), a za Švicarsku je bilo objavljeno preuzimanje učešća domaćih kompanija od firme Batagon International (za Hotel Bistricu i Našu banku).

vlasnički udjeli 46.1 miliona KM, zadržane zarade 175.3 miliona KM i ostali kapital 63.6 miliona KM.

Najznačajnije zemlje investitori bile su: Srbija (121.3 miliona KM), Velika Britanija (57.0) i Slovenija (45.5 miliona KM). Značajan negativan registrovan je za Švicarsku (-20.5 miliona KM), Nizozemsku (-20.4) i Rusiju (-14.7 miliona KM).

Djelatnosti u okviru kojih je registrovano najviše DSI u RS za prethodnu godinu su: Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija (86.4 miliona KM), Trgovina na veliko (27.2) i Finansijske uslužne djelatnosti (27.2 miliona KM). Značajniji negativan iznos registrovan je u okviru Smještaja (-5.8 miliona KM).

U Brčko Distriktu sa 3.0 miliona KM u 2020. godini (učešće 0.5% u godišnjem iznosu), DSI su bile veće 36.4% u odnosu na prethodnu godinu. Direktne strane investicije u 2020. godini u Brčko Distriktu (ukupno 3.0 miliona KM ili 1.5 miliona EUR) po komponentama čine: vlasnički udjeli -0.1 miliona KM, zadržane zarade 2.7 miliona KM i ostali kapital 0.4 miliona KM.

PRELIMINARNI PODATCI O DSI U BIH ZA 2021. GODINU

U oktobru 2021. godine Centralna banka BiH je objavila podatke o direktnim stranim investicijama (DSI) za prvo polugodište 2021. godine, sa procijenjenim zadržanim zaradama, u okviru Platnog bilansa (stavka Neto stvorena finansijska pasiva ili neto stvorene finansijske obaveze) i u okviru Tokova DSI. Podaci se prikupljaju po različitim metodologijama te nisu identični, a za detaljne analize DSI koriste se podaci tokova DSI obzirom da su dostupni po zemljama i djelatnostima. Podaci iz Platnog bilansa mogu biti značajni obzirom da u pojedinim periodima budu prvi objavljeni ili dostupni, te se periodično koriste kao preliminarni podaci.

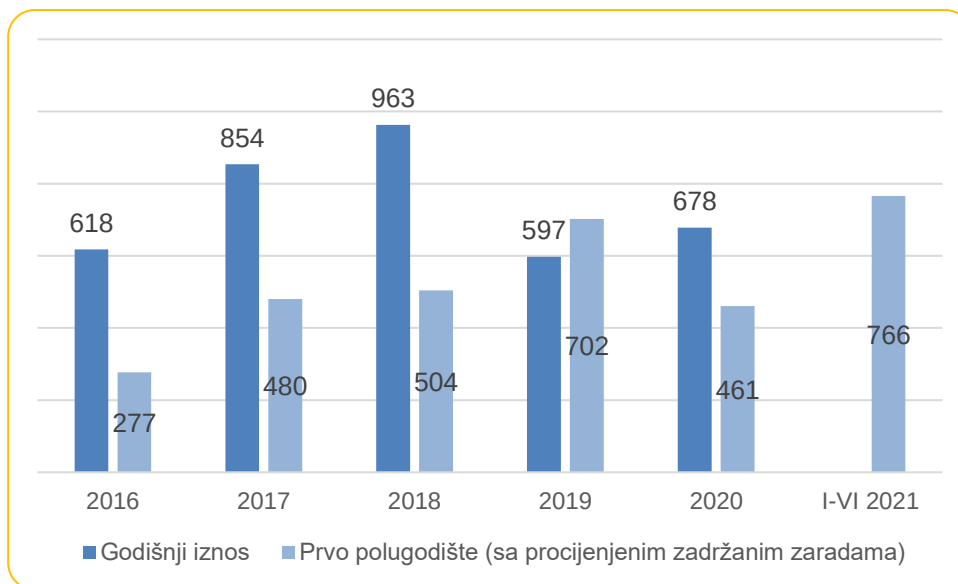
Direktne strane investicije za prvo polugodište 2021. u okviru Tokova DSI

Prema preliminarnim podacima Centralne banke BiH u okviru tokova DSI, sa procijenjenim zadržanim zaradama, **za period januar – juni 2021, direktne strane investicije su iznosile 766.2 miliona KM ili 391.7 miliona eura.** Uz napomenu da su preliminarni podaci podložni naknadnim revizijama, strana ulaganja u periodu I – VI 2021. veća su 66.2% u odnosu na isti period prethodne godine (prema revidiranim podacima u periodu I – VI 2020. bilo 461.5 miliona KM).

Prema komponentama, u okviru iznosa za prvo polugodište 2021. zadržane zarade su procijenjene u iznosu 429.7 miliona KM⁴.

⁴ Po komponentama strane investicije u prvom polugodištu 2021. su povećane u segmentu vlasničkih udjela za 1,472.9 miliona KM, zadržane zarade su procijenjene u iznosu od 429.7 miliona KM, a ostali kapital je iznosio -1,136.4 miliona KM (podaci po komponentama su posljedica iznosa za Rusku Federaciju gdje su iskazani iznosi: vlasnički udjeli: 1.3 milijardi KM, zadržane zarade -23 miliona KM i ostali kapital -1.1 milijardi KM. Iznosi ukazuju na promjene u okviru registra za kompanije sa kapitalom iz Rusije).

**Usporedni pregled godišnjih i iznosa za prvo polugodište
u okviru tokova DSI od 2016. godine, u milionima KM**

Izvor: Centralna banka BiH, Tokovi DSI, oktobar 2021. godine

U skladu sa statističkom praksom, uz objavu narednih periodičnih/godišnjih podataka za 2021. godinu, mogu se očekivati i revidirani iznosi za prethodne periode/godine, što se može odraziti i na pokazatelje o povećanju/smanjenju stranih investicija.

U prvih šest mjeseci 2021. godine, zemlje sa najvećim registrovanim iznosima kapitala u Bosni i Hercegovini su: Hrvatska (216.3 miliona KM), Rusija (148.7 miliona KM), Slovenija (116.8 miliona KM) i Austrija (100.4 miliona KM). Značajna povećanja kapitala registrovale su i: Velika Britanija (56.2 miliona KM), Srbija (42.5), Njemačka (30.7), Italija (21.5) i Švicarska (19.7 miliona KM)

U istom periodu negativni iznosi kapitala (preko jednog miliona KM) su registrovani iz: Nizozemske (-25.8 miliona KM), Kuvajta (-4.3 miliona KM) i Ujedinjenih Arapskih Emirata (-2.2 miliona KM).

Djelatnosti (NACE Rev.2) u okviru kojih je registrovano najviše DSI u BiH, za prvih šest mjeseci 2021. su: Finansijske uslužne djelatnosti, osim osiguranja i penzijskih fondova (182.2 miliona KM), Trgovina na malo, osim trgovine motornim vozilima i motociklima (175.3), Proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih proizvoda (148.6 miliona KM). Značajna povećanja registrovana su i za djelatnosti (preko 20 miliona KM): Trgovina na veliko, osim trgovine motornim vozilima i motociklima (71.4 miliona KM), Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija (42.4), Proizvodnja prehrambenih proizvoda (35.1), Vađenje metalnih ruda (23.7) i Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica (23.5 miliona KM).

Najveći negativan iznos (preko pet miliona KM) je registrovan u okviru djelatnosti: Proizvodnja baznih metala (-78.8 miliona KM), Proizvodnja kože i srodnih proizvoda (-15.0) i Poslovanje nekretninama (-8.3 miliona KM).

Usporedni pregled direktnih stranih investicija u BiH od 2016. godine

Iznosi u milionima KM

DSI u BiH	2016	2017	2018	2019	2020	2021
I - III	197.9	338.8	320.3	278.3	252.8	345.9
I - VI	277.0	479.8	504.1	701.9	461.5	766.2
I - IX	423.8	717.7	800.2	794.8	635.6	-
Ukupan godišnji iznos	618.4	853.6	963.3	596.7	678.2	-

Izvor: Centralna Banka BiH, Tokovi DSI

U odnosu na prosjek za prvo polugodište prethodnih pet godina (2016 – 2020), iznos DSI za prvo polugodište 2021. je veći za 58.0%.

Najznačajnije zemlje investitori u BiH, po godinama

2016	2017	2018	2019	2020	I-VI 2021
Hrvatska	Hrvatska	Rusija	Rusija	Hrvatska	Hrvatska
Austrija	Slovenija	Hrvatska	Velika Britanija	Srbija	Rusija
UAE	Austrija	Njemačka	Austrija	Njemačka	Slovenija
Nizozemska	Njemačka	Velika Britanija	Njemačka	Velika Britanija	Austrija
Velika Britanija	Srbija	Nizozemska	Srbija	Austrija	Velika Britanija
Luksemburg	UAE	Austrija	Luksemburg	Slovenija	Srbija
Slovenija	Luksemburg	Švicarska	Saudijska Arabija	Turska	Njemačka
Turska	Italija	Luksemburg	Slovenija	Italija	Italija
Saudijska Arabija	Francuska	Slovenija	Kipar	Francuska	Švicarska
Kuvajt	Švicarska	Italija	Italija	SAD	Luksemburg

Izvor: Centralna banka BiH, Tokovi DSI

Podaci po entitetima, za prvo polugodište 2021. godine, su dostupni ali bez procijenjenih iznosa zadržanih zarada. Prema prvim nekompletnim podacima (bez zadržanih zarada) u prvom polugodištu 2021. godine u Republici Srpskoj je registrovano 211.0 miliona KM, a u Federaciji BiH 125.4 miliona KM.

DIREKTNE INVESTICIJE IZ BOSNE I HERCEGOVINE U INOSTRANSTVO

Od septembra 2017. na web stranici CBBH dostupni su i podaci o direktnim investicijama iz Bosne i Hercegovine u inostranstvu (sa podacima od 2014. godine). Mada domaće investicije u inostranstvu nisu u nadležnosti Agencije, pa tako ni detaljnije analize, slijedi tabelarni prikaz o iznosima i najznačajnijim zemljama destinacijama.

Investicije iz Bosne i Hercegovine u inostranstvo su najveće u susjednim zemljama: Hrvatskoj, Srbiji i Crnoj Gori.

Pregled direktnih investicija iz Bosne i Hercegovine u inostranstvo

u milionima KM

Destinacije DI iz BiH	Tokovi DI iz BiH po godinama							Stanje DI 31.12.2020.
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
Austrija	3.4	19.5	10.7	10.9	2.8	-25.3	-23.4	22.2
Crna Gora	-0.2	18.8	-0.4	0.8	2.7	62.3	-0.6	151.6
Francuska	-1.4	-0.8	-0.1	0.1	0.0	0.2	-0.1	0.3
Nizozemska	0.0	n/a	n/a	0.0	8.9	-65.2	1.5	4.6
Hrvatska	-8.9	22.1	1.5	38.7	60.1	38.0	35.6	449.0
Njemačka	38.9	45.1	20.4	27.8	-100.1	7.9	36.4	70.7
S. Makedonija	n/a	0.4	-1.9	-0.2	0.8	6.0	7.1	25.5
Slovenija	-5.5	22.8	3.7	-0.6	-4.1	0.4	0.7	41.3
Srbija	4.2	0.6	-3.7	14.6	20.4	28.4	49.0	186.0
Turska	n/a	0.3	0.1	-0.1	11.2	-3.5	0.1	8.3
Ostale zemlje	-3.5	-0.7	38.0	44.3	0.4	4.4	-8.5	141.8
UKUPNO	27.1	128.2	68.3	136.3	3.0	53.5	97.7	1,101.4⁵
Komponente:								
Vlasnički udjeli	11.8	62.2	11.8	50.0	25.2	121.2	95.6	713.9
Zadržane zarade	-2.7	0.9	-1.0	1.1	0.6	10.2	16.4	
Ostali kapital	17.9	65.0	57.5	85.2	-22.8	-77.9	-14.2	387.5

Izvor: Centralna banka BiH (CBBH);

n/a - manje je od 3 preduzeća sa direktnim investicijama, te u skladu sa statističkim standardima CBBH nisu prikazani iznosi ulaganja;

⁵ Ukupne direktne investicije iz BiH u inostranstvu u decembru 2013. godine su iznosile 522.7 miliona KM, u decembru 2014: 548.6 miliona KM, decembru 2015: 679.7 miliona KM, u decembru 2016. godine su iznosile 798.1 miliona KM, a u decembru 2017. su iznosile 939.8 miliona KM. U oktobru 2021, a prema revidiranim podacima, domaće investicije u inostranstvu su u decembru 2018. iznosile 1,056.1 miliona KM, a u decembru 2019. su iznosile 1,003.7 miliona KM.

PODACI AGENCIJE ZA STATISTIKU BiH O STRANIM PODRUŽNICAMA

U januaru 2016. godine, u okviru Strukturne poslovne statistike, Agencija za statistiku BiH je objavila prvi pregled Strane podružnice u Bosni i Hercegovini (Inward FATS) za 2013. godinu, a u septembru 2021. godine je objavljen pregled za 2019. godinu (dostupni su pregledi za period 2012 – 2019). Obzirom na promjene u obuhvatu, podaci objavljeni za period 2017. - 2019. godinu, nisu usporedivi sa prethodnim pregledima.

Saopštenje sadrži osnovne varijable koje se zahtijevaju EU Regulativom 716/2007 za ovu oblast statistike, a odnose se na preduzeća koja su u većinskom stranom vlasništvu (50% i više stranog vlasništva), dok su u prethodnim pregledima bila uključena samo preduzeća sa 20 i više zaposlenih.

Broj kompanija i ostali statistički podaci odnose se na SPS statistički obuhvat (navedeni kriteriji u okviru kojih se prati strukturna poslovna statistika). Iako se pregled ne odnosi na sve registrovane direktne strane investicije u BiH, dostupni podaci i izraženi procenti, uz podatke od značaja za poslovanje kompanija u okviru navedenih djelatnosti, mogu koristiti za analize u okviru DSI.

Prema godišnjim izvještajima o stranim podružnicama u Bosni i Hercegovini, evidentan je rast kompanija i broja uposlenih u odnosu na podatke prije 2017. godine, kada su bila obuhvaćena samo preduzeća sa 20 i više zaposlenih. **U periodu 2017. - 2019. u obuhvatu je uključen isti broj kompanija sa blagim povećanjem broja radnika u odnosu na prethodnu godinu⁶.**

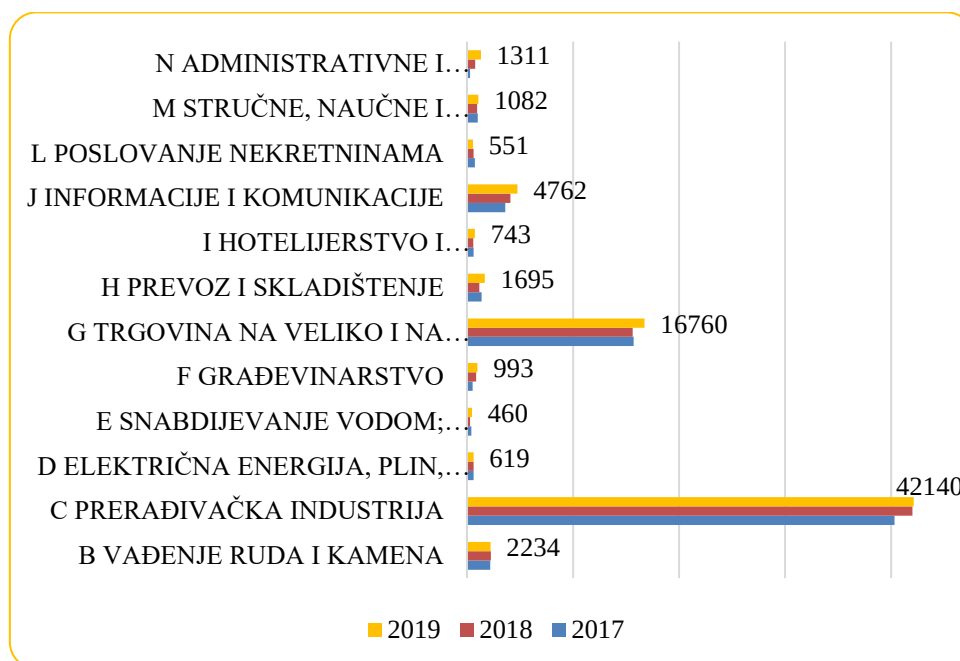
U 2019. godinu broj stranih podružnica u BiH iznosio je 870, što je 1.3% od ukupnog broja poslovnih subjekata (preduzeća i preduzetnici) obuhvaćenih strukturnim poslovnim statistikama (SPS obuhvat). Najveći broj stranih podružnica je u područjima Prerađivačka industrija (30.8%) i Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala (29.8%).

Strane podružnicu su u 2019. godini imale 73,350 zaposlenih što je 13.1% od ukupnog broja zaposlenih u SPS obuhvatu. Najveći broj zaposlenih u okviru stranih podružnica je u Prerađivačkoj industriji (57.5%) i Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala (22.8%).

⁶ U odnosu na podatke za 2014. kada je bilo 388 stranih podružnica i 57,768 zaposlenih u 2015. je obuhvaćeno 407 kompanija sa 60,041 uposlenik. U 2016. godinu broj stranih podružnica u BiH iznosio je 423, što je 12.7% od ukupnog broja poslovnih subjekata sa 20 i više zaposlenih obuhvaćenih SPS istraživanjem (SPS obuhvat u toj godini). Strane podružnicu su u 2016. godini imale 63,758 zaposlenih što je o je 20.2% od ukupnog broja zaposlenih u SPS obuhvatu.

U 2017. godini broj stranih podružnica u BiH iznosio je 870, što je 1.3% od ukupnog broja poslovnih subjekata (preduzeća i preduzetnici) sa 67,494 zaposlenih što je 12.8% od ukupnog broja zaposlenih u SPS obuhvatu. U 2018. godinu broj stranih podružnica u BiH iznosio je ponovo 870 ili 1.3% od ukupnog broja poslovnih subjekata obuhvaćenih strukturnim poslovnim statistikama (SPS obuhvat) sa 69,957 zaposlenih što je 12.9% od ukupnog broja zaposlenih u SPS obuhvatu.

Broj zaposlenih u stranim podružnicama po djelatnostima

Izvor: Agencija za statistiku BiH (BHAS);

Prema podacima Agencije za statistiku BiH:

Posmatrano po zemljama porijekla, 66.0% stranih podružnica je iz zemalja članica Evropske unije koje zapošljavaju 73.5% zaposlenih u stranim podružnicama, a 34.0% iz zemalja koje nisu članice Evropske unije sa 26.5% zaposlenih.

Iz država članica EU obuhvaćeno je 574 kompanija i to najviše iz: Hrvatske (119 kompanija), Austrije (94), Slovenije (89), Njemačke (69) i Italije (54 kompanije). Iz država van EU u okviru SPS obuhvata je 296 kompanija a najviše iz: Srbije (90), Švicarske (31) i Turske (22 kompanije).

Iz osam zemalja je registrovano 75.6% zaposlenih u stranim podružnicama (ostale zemlje ukupno 24.4%) i to: Slovenije 12.6%, Italije 10.8%, Hrvatske 10.4%, Njemačke 9.4%, Austrije 9.2%, Srbije 8.1%, Nizozemske 7.9%. i Švicarske 7.2%.

Osam navedenih zemalja je ostvarilo 73.2% dodane vrijednosti po faktorskim troškovima stranih podružnica i to: iz Republike Srbije (12.6%), Hrvatske (11.8%), Austrije (10.0%) Nizozemske (9.5%), Slovenije (9.4%), Njemačke (8.6%), Italija (5.8%) i Švicarske (5.6%).

Učešće stranih podružnica u ukupno ostvarenoj dodanoj vrijednosti po faktorskim troškovima SPS obuhvata je bilo 18.7%. Prerađivačka industrija u stranim podružnicama učestvovala je sa 44.2%, i Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala sa 26.5%.

Podaci dostupni na web stranici Agencije za statistiku BiH:

https://bhas.gov.ba/data/Publikacije/Saopštenja/2021/SBS_02_2019_Y1_1_BS.pdf

PROGNOZE DSI ZA 2021. I NAREDNE GODINE

Analiza kretanja ekonomskih trendova i predviđanja najznačajnijih ekonomskih kretanja u Bosni i Hercegovini su u nadležnosti Direkcija za ekonomsko planiranje BiH (DEP). Prognoze ekonomskih trendova, pa tako i direktnih stranih investicija, dostupne su okviru Perspektiva za određeni period (Outlook) koje DEP objavljuje dvaput godišnje (proljeće/jesen). U junu 2021. godine DEP je objavio Informacija o perspektivama za Bosnu i Hercegovinu 2021 - 2023. godine.

Prognoze Direkcije za ekonomsko planiranje BiH (DEP), u sklopu Informacije za period 2021-2023. godine, nisu optimistične obzirom da su rađene na osnovu tada dostupnih podataka i utjecaja pandemije. Procjene su da će DSI u 2021. biti 1.6% BDP-a i rasti u narednim godinama. Tako bi u 2022. godini DSI dostigle oko 1.9% BDP-a, te na kraju u 2023. godini 2.1% BDP-a.

United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) u okviru svojih godišnjih izvještaja (WIR, World Investment Report) također predviđa i kretanja globalnih stranih investicija za naredne godine. Na osnovu izvještaja WIR 2021. pandemija COVID-19 je prouzrokovala dramatičan pad globalnih direktnih stranih investicija (DSI) u prethodnoj godini (detaljnije u narednom poglavlju).

Prema izvještaju WIR 2021. iz mjeseca juna najavljeno je da će globalni tokovi direktnih stranih investicija u 2021. porasti 10 - 15% ali će i dalje biti oko 25% ispod nivoa dostignutog u 2019. godini. UNCTAD prognozira daljnji rast DSI u svijetu u 2022. godini (15 - 20%) i dostizanje 1.4 biliona dolara, mada također navode da bi prema najoptimističnijim prognozama DSI u 2022. mogao dostići 1.5 biliona dolara, tj. nivo iz 2019. godine.

UNCTAD je u oktobru 2021. godine objavio Investment Trend Monitor sa preliminarnim podacima za prvo polugodište 2021. godine. Za razliku od prethodno očekivanog skromnog povećanja, podaci za I polugodište 2021. najavljuju značajniji rast direktnih stranih investicija u svijetu. Prema preliminarnim podacima za I polugodište 2021. povećanje globalnih DSI je 78% ali je izrazito neujednačeno. Najveće povećanje je u visoko razvijenim zemljama, djelomično zahvaljujući i prekograničnom spajanju i akvizicijama velikih kompanija. Razvijene zemlje su u prvom polugodištu 2021. ostvarile povećanje DSI 193%, dok su zemlje u razvoju registrovale skromnije povećanje od 28%. EU zemlje su prema prvim preliminarnim podacima zabilježile povećanje 303% u prvom polugodištu 2021. godine. U zemljama sa visokim prihodima DSI su povećane 117%, sa srednjim prihodima 30%, a zemlje sa niskim prihodima su prema prvim preliminarnim podacima za I polugodište 2021. imale smanjenje DSI -9%.

Prema UNCTAD-ovim prognozama, strana ulaganja u infrastrukturu su značajno povećana potaknuta povoljnim izvorima finansiranja i paketima poticaja za oporavak. Ulaganja u industriju su i dalje slaba.

U okviru izvještaja WIR 2021 (juni 2021) navodi se da su se prekogranična spajanja i akvizicije (M&A) brzo oporavila zbog njihove bliže veze sa trendovima na finansijskom tržištu. Međutim,

greenfield ulaganja koja imaju veći utjecaj na zapošljavanje i koja su posebno važna zemljama u razvoju iz perspektive industrijalizacije, trebaju više vremena za oporavak.

Iz iskustva prošlih kriza i utjecaja na direktne strane investicije i ponašanje međunarodnih investitora, može se uočiti da su multinacionalna preduzeća, posebno ona najveća, prilično otporna i da strane filijale i investicijski projekti donose određeni stupanj stabilnosti ekonomija domaćina.

Prema UNCTAD-u globalni investicioni prioriteti ističu dva seta ciljeva: lanac snabdijevanja i oporavak (održivi oporavak):

- Prvi set ciljeva odnosi se na izgradnju otpornih lanaca snabdijevanja. Ovo je postao glavni prioritet rano tokom pandemije, prvo zbog nestašice osnovnih dobara uzrokovane raspršenim lancima opskrbe lijekovima i medicinskom opremom. Naknadno je pojačan kada su zbog uskih grla u lancu snabdijevanja zaustavljane proizvodnje i zatvarane fabrika u raznim industrijama (primjer automobilske industrije). Novi politički pritisci uglavnom su samo intenziviranje postojećeg trenda u razvijenim ekonomijama ka vraćanju proizvodnji.
- Drugi set ciljeva odnosi se na paket investicija za oporavak sa fokusom na energetske tranzicije, zelene tehnologije i industrije, digitalnu infrastrukturu i ekosisteme industrije 4.0, fizičku infrastrukturu i zdravstvene sisteme. Ovi prioriteti ulaganja pokazuju da se veliki investicijski projekti zalažu za veće ciljeve od poticanja potražnje, tj. da žele postizanje trajnih promjena.

Očekuje da će neposredni utjecaj na preusmjeravanje stranih ulaganja na otpornije lance snabdijevanja biti ograničen. Dugoročno, razmatranja o otpornosti postaju bitna i to može dovesti do postepenog rebalansa međunarodnih proizvodnih mreža prema višim nivoima diverzifikacije i regionalizacije (i vrlo vjerojatno, do manjeg offshoringa).

Ulaganja u infrastrukturu, telekomunikacije i obnovljive izvore energije bila su relativno otporna tokom pandemije. UNCTAD očekuje da će veličina investicionih paketa za oporavak utjecati na globalne obrasce ulaganja u narednim godinama. Korištenje međunarodnog projektnog finansiranja, kao instrumenta za raspoređivanje sredstava za oporavak, može pomoći da se maksimalizira investicijski potencijal.

Zdravstvena kriza ozbiljno je pogodila i međunarodno finansiranje projekata u ekonomijama u razvoju i tranziciji. Kako se investicijski jazovi šire, izgledi za ispunjavanje ciljeva održivog razvoja postaju manje izvjesniji. Rast ulaganja u održivi razvoj već je zaostajao prije pandemije. Preostalo je manje od 10 godina za postizanje ciljeva UN-ove Agende za održivi razvoj 2030. Presudno za obnovljenu posvećenost, čak i da bi se nastavio trend prije-pandemijskog rasta, je uključivanje svih sudionika i iskorištavanje svih izvora finansiranja, javnih i privatnih sa ciljem ispunjenja ciljeva održivog razvoja.

UNCTAD - WORLD INVESTMENT REPORT 2021

Globalni tokovi direktnih stranih investicija

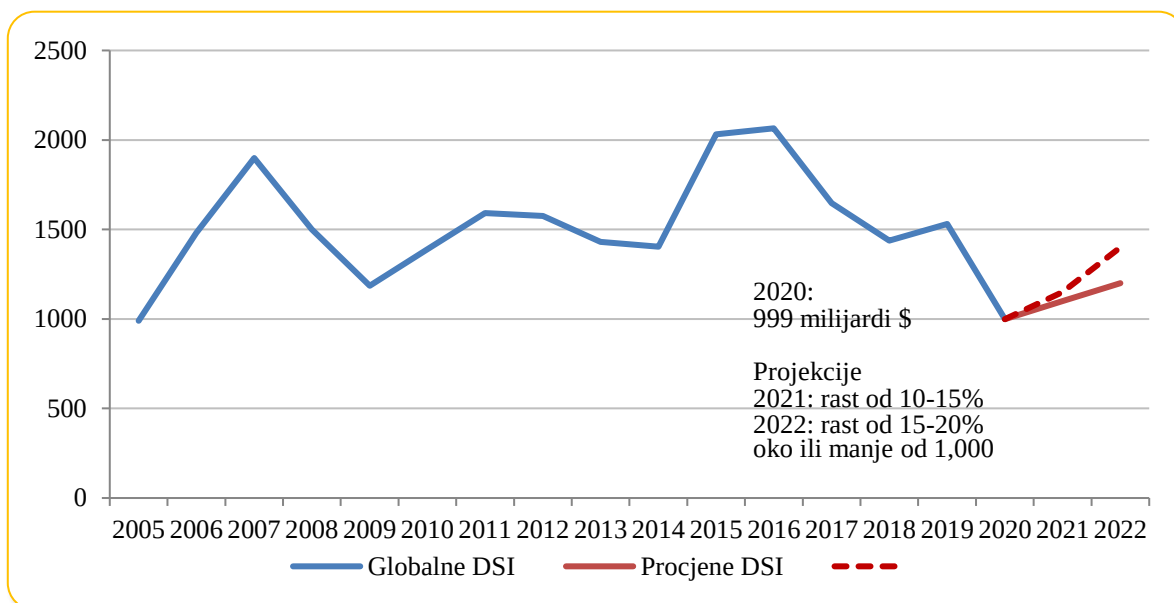
U junu 2021. godine, UNCTAD je objavio Izvještaj o globalnim tokovima direktnih stranih investicija za 2020. godinu – World Investment Report 2021 (WIR 2021). UNCTAD je u ovogodišnjem izvještaju dao osvrt na **investicije u održivi oporavak** (u podnaslovu izvještaja Investment in Sustainable Recovery).

WIR 2021 – Globalni tokovi direktnih stranih investicija u 2020. godini

Prethodni UNCTAD-ov izvještaj, iz 2020. godine, je predviđao pad stranih investicija (do 40%) kao posljedicu uticaja pandemije COVID-19. U okviru izvještaja WIR 2021. potvrđen je pad direktnih stranih investicija u 2020. godini -35% u odnosu na 2019. godinu. **Direktne strane investicije su u 2020. iznosile 999 milijardi dolara, a u odnosu na 1.5 biliona dolara iz 2019. godine⁷.**

Pandemija COVID-19 prouzrokovala je dramatičan pad globalnih direktnih investicija stranih (DSI) u 2020. godini, vraćajući ih na nivo zabilježen u 2005. godini. Kriza je imala neizmjereno negativan utjecaj na najproduktivnije vrste investicija, tj. greenfield ulaganje u industrijske i infrastrukturne projekte. To znači da je međunarodna proizvodnja, pokretač globalnog ekonomskog rasta i razvoja, ozbiljno pogođena.

Trend globalnih direktnih stranih investicija (DSI priliv) 2005 – 2021, u milijardama dolara

Izvor: UNCTAD, World Investment Report – podaci od 2015. WIR 2021

⁷ Prema revidiranim podacima, direktne strane investicije su u 2019. iznosile 1,530 milijardi dolara ili 1.53 biliona dolara. Prvobitno je u 2019. registrovan skroman rast od 3%, koji je prema revidiranim podacima iznosio 6.5%, a pozitivan pokazatelj je bilo zaustavljanje negativnog trenda DSI u svijetu.

Globalni tokovi DSI

UNCTAD prati podatke o kretanju stranih direktnih investicija, promatrajući priliv kapitala u zemlje (inflow) i iznose investicija iz zemalja (outflows), u okviru tri velike grupe zemalja: razvijene zemlje, zemlje u razvoju i zemlje u tranziciji. U skladu sa statističkom praksom, posljednji izvještaj donosi i revidirane podatke za prethodne godine.

Direktna strana ulaganja u grupe zemalja (priliv – inflows):

Region / Ekonomija	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Stopa rasta 2020/2019
	Milijardi US\$ (% učešće u ukupnom iznosu)						%
Svijet	2,032 (100%)	2,065 (100%)	1,647 (100%)	1,437 (100%)	1,530 (100%)	999 (100%)	-34.7%
Razvijene zemlje	1,268 (62.4%)	1,345 (65.1%)	894 (54.3%)	708 (49.3%)	749 (49.0%)	312 (31.2%)	-58.3%
Zemlje u razvoju	730 (37.9%)	654 (31.7%)	702 (42.6%)	592 (48.2%)	723 (47.3%)	663 (66.4%)	-8.3%
Ekonomije u tranziciji	34 (1.7%)	67 (3.2%)	50 (3.0%)	37 (2.6%)	58 (3.8%)	24 (2.4%)	-58.6%

Izvor: UNCTAD World Investment Report: WIR 2021

Amerika, koja je u 2020. imala pad DSI -40% (u odnosu na prethodnu godinu) je ostala prva na listi zemalja koje su privukle najviše stranih investicija u 2020. godinu. **Uz Ameriku na vrhu liste su i Kina, Hong Kong, Singapur Indija i Luksemburg** (50 i preko 50 milijardi dolara).

Amerika, Kina i Hong Kong su privukle najviše stranih investicija i u prethodnim godinama. Uz tri prvoplasirane, u periodu od 2015 – do 2019. zemlje koje su privikle 50 i preko 50 milijardi dolara su bile: Singapur, Holandija, Brazil, Velika Britanija (sa izuzetkom 2017. godine), a u pojedinim godinama na listi su bile: Australija, Irska, Indija, Kanada i Švicarska.

Priliv DSI u 2020. godini po grupama zemalja je iznosio: Azijske zemlje u razvoju (535.3 milijardi dolara), Sjeverna Amerika (180.1), Evropa (72.5), Latinska Amerika i Karibi (87.6), Afrika i (39.8) i Ekonomije u tranziciji (24.2 milijardi dolara).

Investicije iz grupa zemalja (strana ulaganja iz zemalja - outflows):

Region / Ekonomija	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Stopa rasta 2020/2019
	Milijarde US\$ (% učešće u ukupnom iznosu)						%
Svijet	1,698 (100%)	1,616 (100%)	1,605 (100%)	1,871 (100%)	1,220 (100%)	740 (100%)	-39.3%
Razvijene zemlje	1,263 (74.7%)	1,173 (72.6%)	1,087 (67.7%)	431 (49.5%)	780 (63.9%)	347 (46.9%)	-55.5%
Zemlje u razvoju	403 (23.7%)	418 (25.9%)	479 (29.8%)	403 (46.3%)	417 (34.2%)	378 (51.1%)	-9.4%
Ekonomije u tranziciji	32 (1.9%)	25 (1.5%)	38 (2.4%)	38 (4.4%)	23 (1.9%)	6 (0.8%)	-73.9%

Izvor: UNCTAD World Investment Report: WIR 2021

U globalnim okvirima razvijene zemlje diktiraju trend direktnih stranih investicija, pa je značajan pad upravo u razvijenim zemljama uticao i na globalni pad DSI u 2020. godini.

Zemlje koje su investirale najviše u 2020. godinu su: Kina, Luksemburg, Japan, Hong Kong i Amerika (50 i preko 50 milijardi dolara). Značajno povećanje u odnosu na prethodnu godinu registrovali su Luksemburg i Hong Kong, a Japan se i uz smanjenje investicija u inostranstvo (-48.9%) zadržao na vrhu liste zemalja najznačajnijih investitora.

Sa izuzetkom Luksemburga ostale zemlje su bile među najznačajnijim investitorima i u prethodnim godinama. U periodu 2015 – 2019. zemlje koje su po godinama investirale najviše su bile: Amerika (sa izuzetkom 2018.), Japan, Kina, Hong Kong, Njemačka (sa izuzetkom 2016.), Nizozemska (sa izuzetkom 2017.). Među zemljama najznačajnijim investitorima u većini pojedinim godinama bile su: Francuska, Velika Britanija i Kanada, dok su Irska i Švicarska bile na listi u 2015. godini.

Usprkos drastičnom padu globalnih tokova DSI tokom krize, prema UNCTAD-u međunarodna proizvodnja će i dalje igrati važnu ulogu u potpori ekonomskom rastu i razvoju. Strane direktne investicije u cjelini su ostale pozitivne, dodajući zalihe kapitala akumulirane u stranim pridruženim mrežama.

Prioriteti za promociju stranih ulaganja u održivi oporavak podrazumijevaju fokus na infrastrukturu i industrije koje su ključne za oporavak izgubljene dobiti i ponovno pokretanje rasta proizvodnih kapaciteta.

Učešće sektora u globalnom DSI

Značajan pad najavljenih greenfield projekata u 2020. godini (-33% pad vrijednosti i – 29% pad broja projekata) rezultirao je smanjenje broja projekata u okviru svih sektora. U većini sektora registrovano je i smanjenje vrijednosti greenfield projekata, a jedini izuzetak su ICT sa porastom vrijednosti projekata 22% i trgovina u okviru koje je porasla vrijednost projekata 5%. „Koks i rafinirani naftni proizvodi“ su registrovali najveći pad (-69% vrijednost i -50% za broj projekata).

U primarnoj industriji pad vrijednosti najavljenih projekata je -47%, a broj projekata je manji za -34%. U okviru proizvodnje pad vrijednosti najavljenih novih projekata je -41%, a broj projekata je manji za -37%. U okviru usluga registrovan je najmanji pad, vrijednosti najavljenih projekata je pala za -25%, a broj najavljenih novih projekata je bio -22% u 2020. godini.

Vrijednost i broj najavljenih greenfield projekata je bio manji i u 2019. godini (a u odnosu na prethodnu godinu). Vrijednost najavljenih projekata je pala za -14% (na 846 milijardi dolara), a broj projekata za -1% (na 18,261) u 2019. godini. Tokom posljednjih 10 godina ulaganja u obnovljive izvore energije neprestano rastu, da bi u 2019. činili više od 50% svih investicijskih projekata globalno. Tako je i u 2020. broj najavljenih projekata međunarodne aktivnosti projektnog finansiranja u okviru obnovljivih izvora energije porasla za 7% i čini više od polovine poslova međunarodnog projektnog financiranja.

Prekogranična spajanja i akvizicije (M&A) su u 2020. godini imale pad od -6% (-13% smanjenje broja projekata) u odnosu na 2019. godinu. **Među glavnim ciljnim industrijama bile su ICT te farmaceutske proizvodi, jer je pandemija dala velik poticaj digitalnom i**

zdravstvenom sektoru. Suprotno sveukupnom trendu, vrijednost prekograničnih M&A u hrani, pićima i duhanu imala je najveće povećanje (učetverostručila se na 86 milijardi dolara), zahvaljujući korporacijskoj rekonfiguraciji koja je registrovana kao spajanje Unilevera (Ujedinjeno Kraljevstvo) i Unilevera (Nizozemska) za 81 milijardu dolara.

Stanje DSI u globalnim okvirima

Razvijene zemlje imaju najveće učešće u globalnim iznosima DSI. Učešće DSI od 69.4% je realizovano u razvijenim zemljama, a 75.8% stranih investicija je porijeklom iz razvijenih zemalja u okviru stanja globalnog DSI u decembru 2020. godine. Evropska unija je privukla 11.6 biliona US\$ stranih investicija, a 13.4 biliona US\$ je porijeklom iz EU. Sjedinjene Američke Države su privukle ukupno 10.8 biliona US\$ stranih investicija, a investirale u druge zemlje 8.1 bilion US\$.

U globalnim okvirima, učešće zemalja u razvoju kao destinacije u ukupnom stanju direktnih stranih investicija je iznosilo 28.5% zaključno sa decembrom 2020. godine. Uz značajno povećanje u odnosu na 2000. godinu, učešće je manje u odnosu na 2010. i 2019. godinu (u decembru 2019. učešće iznosilo 31%, prema podacima WIR 20). Zemlje u razvoju su značajno povećale svoje učešće u okviru ukupnih investiranih sredstava, te prema porijeklu investicija učestvuju sa 22.1% u okviru ukupnih globalnih ulaganja u decembru 2020. (bilo 22.9% u decembru 2019). Od zemalja u razvoju Kina je svakako najznačajnija i kao destinacija sa 1.9 biliona US\$, a i kao investitor sa 2.4 biliona US\$ zaključno sa decembrom 2020. godine.

I uz povećanje priliva DSI u 2016. i 2019. kao i povećanje investicija iz grupe zemalja u 2014. godini, zemlje u tranziciji su u prethodnom periodu pogoršale svoje skromno učešće u globalnim stanju stranih investicija. U decembru 2020. godine tranzicijske ekonomije kao destinacija učestvuju sa 2.1%, a prema porijeklu investicija sa 1.1% u globalnom stanju direktnih stranih investicija. Ruska Federacija je najznačajnija zemlja u okviru zemalja u tranziciji sa 447 milijardi US\$ DSI i 380 milijardi US\$ investiranih u inostranstvu.

Tabelarni prikaz:

Region / Ekonomija	Stanje DSI po destinacijama			Stanje DSI prema porijeklu investicija		
	2000	2010	2020	2000	2010	2020
	Milijarde US\$ (%u ukupnom DSI)			Milijarde US\$ (%u ukupnom DSI)		
Svijet	7,377 (100.0%)	19,899 (100.0%)	41,354 (100.0%)	7,409 (100.0%)	20,465 (100.0%)	39,247 (100.0%)
Razvijene zemlje	5,780 (78.4%)	13,137 (66.0%)	28,680 (69.4%)	6,699 (90.4%)	17,079 (83.5%)	30,135 (76.8%)
Zemlje u razvoju	1,546 (21.0%)	6,066 (30.5%)	11,804 (28.5%)	690 (9.3%)	3,021 (14.7%)	8,675 (22.1%)
Zemlje u tranziciji	52 (0.7%)	696 (3.5%)	870 (2.1%)	20 (0.3%)	369 (1.8%)	437 (1.1%)

Izvor: UNCTAD World Investment Report, WIR 2021

Zakonodavstvo

Uz poteškoće nastale uslijed pandemije u 2020. godini je uočeno i značajno povećanje novih regulatornih ili restriktivnih mjera koje su usvojene u sklopu investicionih politika zemalja. U odnosu na 21 mjeru koje su uvele ograničenja ili dodatne propise u 2019. godini, u 2020. je UNCTAD evidentirao 50 takvih mjera. Većina mjera koje su liberalizirale, promovirale ili olakšale ulaganja usvojene su u ekonomijama u razvoju, a ukupan broj ovih mjera ostao je stabilan. Kao rezultat, udio restriktivnijih mjera u okviru investicionih politika dostigao je rekordnih 41%.

Režim međunarodnih investicijskih sporazuma (IIA) prolazi kroz proces racionalizacije. Stupanje na snagu sporazuma EU o raskidu svih bilateralnih ugovora o ulaganju unutar EU (BIT) i pojava novih mega-regionalnih međunarodnih sporazuma ubrzavaju donošenje regionalnih pravila. U 2020. godini tribunali za ISDS donijeli su najmanje 52 bitne odluke u sporovima između investitora i države. Rasprave o reformi sistema rješavanja sporova između investitora i države (ISDS) nastavljene su na multilateralnom nivou. Kako bi podržao proces reformi, u prethodnoj godini UNCTAD je pokrenuo svoj IIA Reform Accelerator za ubrzanje reformi.

Prema UNCTAD-u većina zemalja aktivno potiče domaće, kao i strane investicije u zdravstveni sektor. Zemlje sa niskim i nižim srednjim dohotkom (LLIMC) suočavaju se sa specifičnim izazovima koji ograničavaju njihov kapacitet za privlačenje investicija u zdravstveni sektor. Pandemija je dovela do toga da su neke države povećale nadzor nad ulaganjima u zdravstveni sektor, dok su u isto vrijeme mnoge vlade udvostručile napore na podsticanju ulaganja.

Prema navodima iz prošlogodišnjeg izvještaja nacionalna i međunarodna investicijska politika može igrati važnu komplementarnu ulogu na različite načine, iako sve aktivnosti ne mogu imati trenutni učinak. Fiskalna i financijska podrška firmama i zaposlenicima su osnova ekonomskih politika koje se provode kao odgovor na krizu izazvanu pandemijom. Pandemija COVID-19 je stvorila brojne ekonomske, logističke i operativne poteškoće za strane kompanije. Mjere za olakšavanje ulaganja i postinvesticiona podrška, usmjerene na zadržavanju ulaganja, važan su vid pomoći stranim ulagačima, a koje mogu imati pozitivne rezultate u kraćem periodu.

U kontekstu aktuelne pandemije, u nastavku prenosimo tekst koji je bio sastavni dio izvještaja WIR 2020:

COVID-19 je prerastao izazove proizašle iz nove industrijske revolucije (NIR), rastućeg ekonomskog nacionalizma i imperativa održivosti. COVID-19 kriza se može odraziti sa trenutnim/neposrednim i trajnim/posrednim posljedicama. Autori izvještaja navode da su zbog neposrednih utjecaja tokovi DSI zaključani (u zatvoru). Zatvaranje proizvodnih pogona i ograničenja kretanja utiču na odlaganje realizacije projekata.

Kao kratkoročni utjecaji navodi se da će se strane kompanije, suočene s izuzetno zahtjevnim operativnim, tržišnim i financijskim uvjetima, suočiti sa smanjenjem dobiti, a što će uticati na smanjenje reinvesticija (a reinvesticije čine oko 50% DSI tokova).

Očekivana recesija će imati srednjoročni utjecaj na strane investicije. Smanjenje potražnje imat će snažne negativne učinke na međunarodnu proizvodnju, a u zavisnosti od ozbiljnosti

recesije, tekući ili najavljeni projekti koji su u početku odgođeni mogu se odlagati na neodređeno vrijeme.

Dugoročni utjecaji mogu nastati kao posljedica promjena u lancima opskrbe i sigurnom pristupu kritičnim zalihama. Čvršća ograničenja u međunarodnoj trgovini i ulaganjima već su se pojavila kao rezultat pandemije, a autori navode da će desetljeće do 2030. vjerojatno biti desetljeće transformacije. Međunarodni trgovinski, investicijski i globalni lanci vrijednosti (GVC) već su ušli u razdoblje transformacije kao rezultat nekoliko „mega-trendova“ (nova industrijska revolucija - NIR, rastući ekonomski nacionalizam i održivi razvoj).

Geopolitički rizici, izražene trgovinske napetosti i zabrinutost zbog pomaka prema protekcionističkoj politici su negativno utjecali na direktna strana ulaganja u godinama prije pandemije. U nastavku prenosimo izvod iz izvještaja WIR 2019:

Ključni razlozi dugoročnog usporavanja direktnih stranih investicija uključuju političke, ekonomske i poslovne utjecaje:

- U političkom smislu direktna strana ulaganja se ne potiču ili propagiraju u istoj mjeri kao do 2000. godine. U posljednjim godinama se sve više zagovara i ograničavanje stranog vlasništva zbog nacionalne sigurnosti ili strateških tehnologija. Nesigurnost oko razvoja međunarodnih političkih okvira za trgovinu i ulaganja također ne podržava povjerenje ulagača.*
- Kao ekonomski razlog za usporavanje DSI, autori izvještaja navode pad stope povrata, tj. pokazatelj da je u 2018. globalna stopa povrata na ulazne FDI pala na 6.8%, sa 8% iz 2010. godine. Jedino su ekonomije u tranziciji zadržale visoku stopu povrata od 12.4%.*
- Promjene u poslovanju su nastale usvajanjem digitalnih tehnologija koje doprinose dostizanju globalnog tržišta i prekograničnih operacija bez direktnog (fizičkog) prisustva izvan zemlje tj. obaveznog vlasništva u inostranstvu.*

Zemlje u tranziciji

Zemlje u tranziciji čine dvije grupe zemalja: CIS (Commonwealth of Independent States) ili Zajednica Nezavisnih Država i SEE (South-East Europe) tranzicijske zemlje Jugoistočne Evrope (Albanija, BiH, Crna Gora, Makedonija i Srbija) i Gruzija.

DSI tokova u i iz tranzicijskih ekonomija dosegli su rekordne iznose u 2013. godini, prvenstveno zahvaljujući Ruskoj Federaciji. Rusija je bila treća zemlja po iznosu investicija u zemlji i četvrta zemlja investitor u svijetu. Povezanost zemalja EU i ekonomija u tranziciji je utjecala da su zemlje u tranziciji bile najbrže rastući primaoci stranih ulaganja u svijetu, ali je u 2014. godini prekinut kontinuirani rast ulaganja zbog sukoba u Ukrajini, pada cijena nafte i međunarodnih sankcija koje su prigušile izgleda za ekonomski rast i smanjile interes ulagača za regiju.

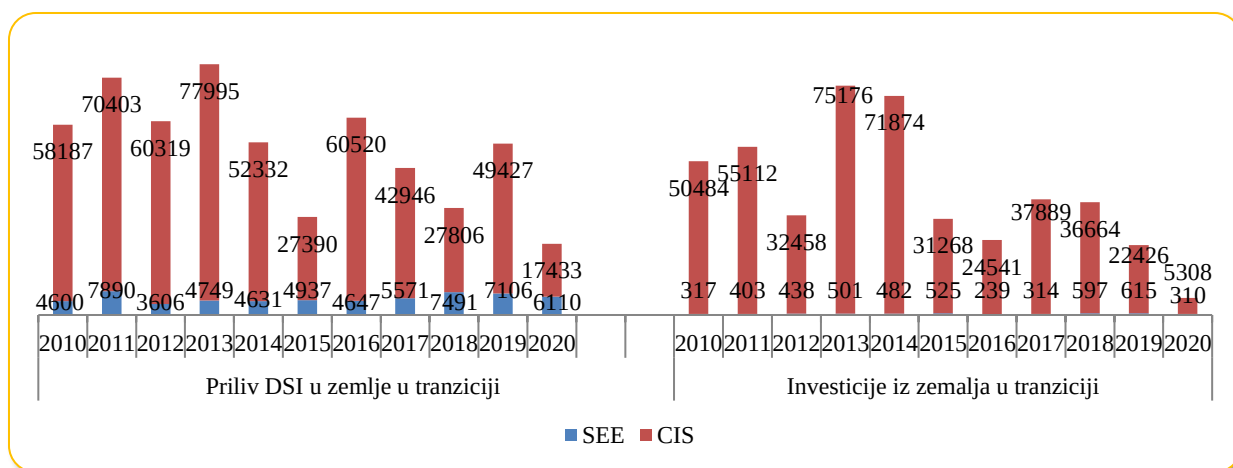
U 2017. i 2018. godini je registrovano smanjenje investicija u ovoj grupi zemalja, dok je u 2019. registrovano povećanje DSI u regiji za 58%. U uslovima pandemije, u 2020. godini, a prema izvještaju WIR 2021, ekonomije u tranziciji su registrovale najveći pad priliva stranih investicija -58.6% (iznos 24 milijarde US\$) i pad investicija iz grupe zemalja u inostranstvo - 73.9% (iznos 6 milijardi US\$). Pad DSI je bio izraženiji u CIS zemljama.

Ukupno stanje direktne strane investicije (DSI) u tranzicijskim zemljama, zaključno sa decembrom 2020. godine, iznosilo je 870.1 milijardi dolara, a ukupne investicije iz grupe zemalja su iznosile 436.7 milijardi dolara.

UNCTAD procjenjuje da se prilivi stranih ulaganja u tranzicijske ekonomije neće oporaviti prije 2022. godine. U 2021. godini predviđa se stagnacija tokova DSI. Usprkos mjerama koje su usvojene u nekim zemljama za suzbijanje efekata krize, očekuje se da će se većina makroekonomskih pokazatelja u regiji poboljšati u 2021. i 2022. godini, ali sporije od svjetskog prosjeka. Također se očekuje da će se strane investicije oporavljati sporije od ostalih makroekonomskih pokazatelja. Kao negativan pokazatelj ističe se pad vrijednosti najavljenih greenfield projekata -57.6% u 2020. godini, koji je bio je veći od svjetskog prosjeka (-33%) i prosjeka ekonomija u razvoju (-44%). Također, investicije u sektorima povezanim sa održivim razvojem (SDG) igraju vrlo marginalnu ulogu u ekonomijama u tranziciji.

Pregled DSI za zemlje u tranziciji (SEE i CIS zemlje) od 2010. do 2020.

u milionima US\$

Izvor: UNCTAD World Investment Report, WIR 2016, od 2015. WIR 2021

Direktne strane investicije u Jugoistočnoj Evropi

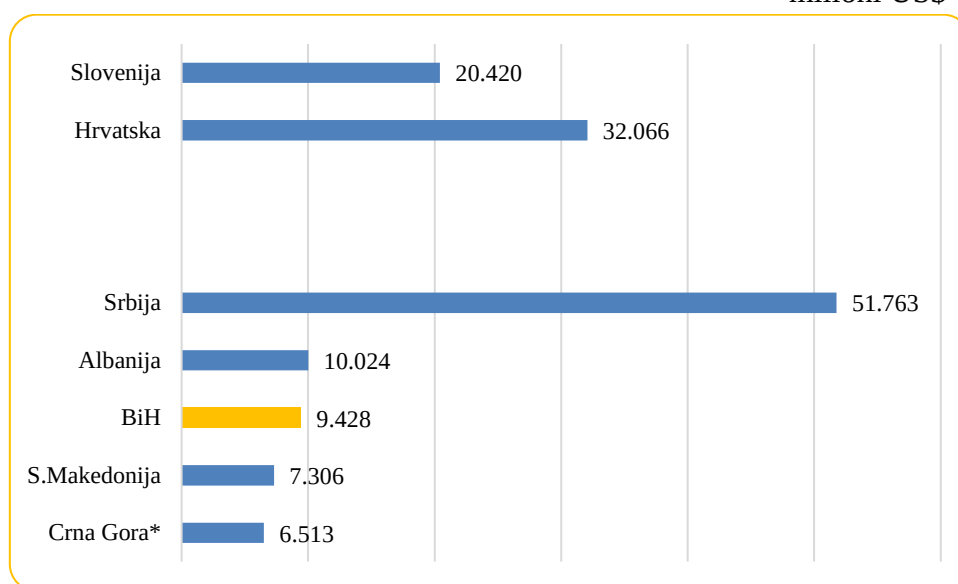
Nakon povećanja direktnih stranih investicija u 2017. i 2018. godini, **u prethodne dvije godine je registrovano smanjenje DSI za zemlje SEE.** Prema podacima izvještaja WIR 2021 **u 2020. godini direktne strane investicije su iznosile 6,110 miliona US\$ i manje su -14% u odnosu na 2019. godinu,** kada su prema revidiranim podacima DSI iznosile 7,106 miliona US\$ i bile manje -5.1% u odnosu na 2018. godinu.

Prema podacima u okviru izvještaja WIR 2021, u 2000. godini stanje DSI za zemlje regiona (SEE) je iznosilo 1,237 miliona US\$, a u 2010. je ukupno registrovano 43,479 miliona US\$. **Zemlje Jugoistočne Evrope (SEE) su zaključno sa decembrom 2020. godine ukupno privukle 90,242 miliona US\$ direktnih stranih investicija** (prema prethodnim izvještajima u decembru 2018. bilo 72,149 miliona US\$, a u decembru 2019. 78,032 miliona US\$).

Prema ukupno registovanom stanju DSI na kraju 2020. godine, Bosna i Hercegovina je na trećem mjestu iza Srbije i Albanije u okviru grupe zemalja Jugoistočne Evrope.

Stanje direktnih stranih ulaganja u decembru 2020. godine

milioni US\$

Izvor: UNCTAD World Investment Report, WIR 2021 (*procjena)

Investicije iz zemalja Jugoistočne Evrope su u globalnim okvirima skromne i u decembru 2020. godine su dostigle 6,700 miliona US\$ (iako skromne, veće su u odnosu na 16 miliona iz 2000. godine ili 2,553 miliona US\$ iz 2010. godine).

U prethodnim godinama od SEE zemalja, najznačajnije godišnje iznose DSI privukle su Srbija i Albanija, koje su ujedno bile i najznačajnije po iznosima investicija iz zemlje u inostranstvo.

Uz pregled ulaganja za SEE zemlje predstavljeni su i podaci za Hrvatsku i Sloveniju. Hrvatska i Slovenija ulaskom u EU ne pripadaju grupi zemalja u tranziciji ali su značajne za usporedbu kao zemlja regiona.

Pregled godišnjih iznosa (tokova) direktnih stranih investicija u regionu u prethodnih šest godina i ukupan iznos DSI u decembru 2020, u milionima US\$

Država	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Ukupno XII 2020
Albanija	946	1,101	1,149	1,290	1,288	1,107	10,024
BiH	361	350	490	574	400	371	9,428
Crna Gora	699	226	559	490	417	529	*6,513
S. Makedonija	240	375	205	725	446	274	7,306
Srbija	2,348	2,352	2,878	4,091	4,270	3,440	51,763
Jugoistočna Evropa	4,937	4,647	5,571	7,491	7,106	6,110	90,242
Hrvatska	84	273	540	1,171	1,336	1,304	32,066
Slovenija	1,675	1,246	898	1,384	1,227	529	20,420

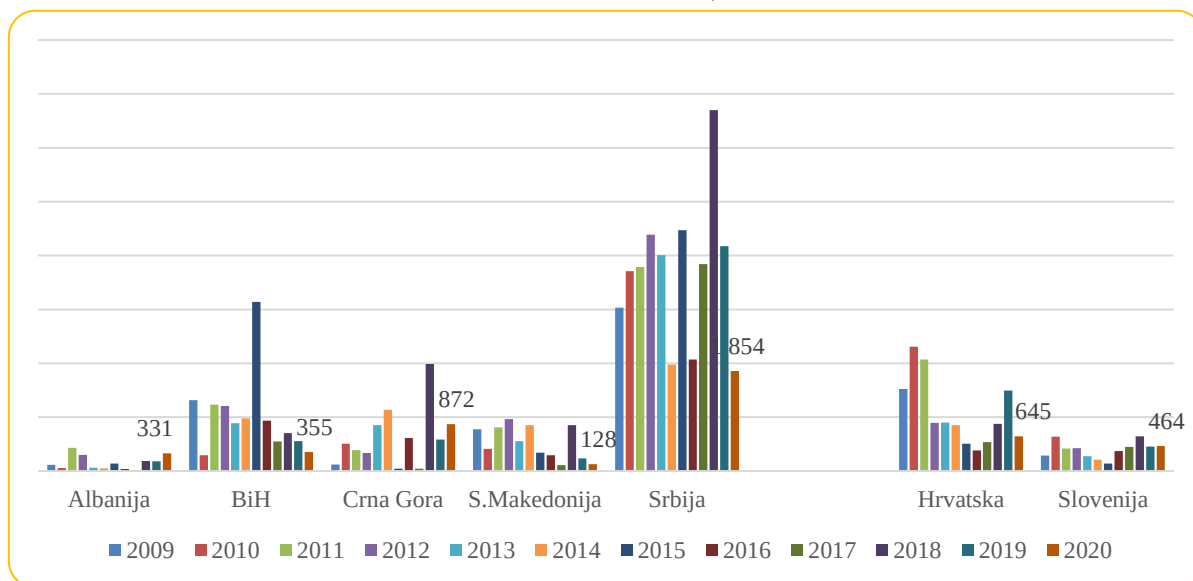
UNCTAD World Investment Report, WIR 2021 (*procjena);

U nastavku slijede pregledi najavljenih novih projekata stranih ulagača, za zemlje regiona (sa Hrvatskom i Slovenijom), a na osnovu kojih se mogu prognozirati i trendovi DSI u narednom periodu.

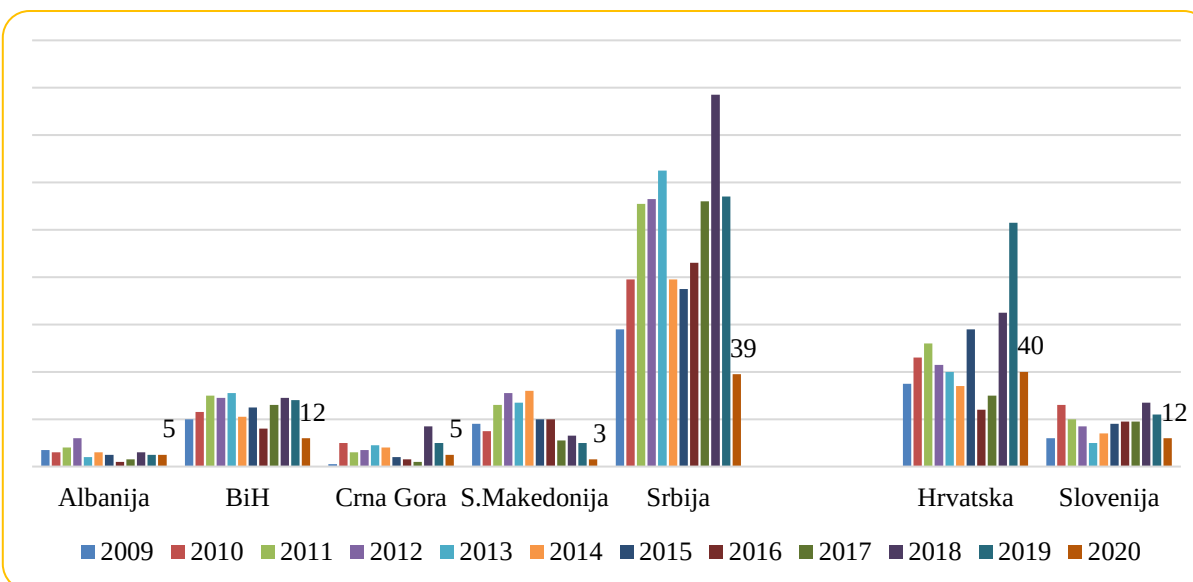
U 2019. godini, sa izuzetkom Hrvatske koja je registrovala povećanje vrijednosti i broja najavljenih novih projekata, sve ostale zemlje su registrovale smanjenje i vrijednosti i broja projekata u odnosu na 2018. godinu.

Smanjenje vrijednosti i broja novih najavljenih projekata je naročito izraženo u 2020. godini za većinu zemalja. Jedino je najavljena vrijednost novih projekata stranih investitora bila veća u Crnoj Gori, Albaniji i Sloveniji u 2020. godini.

Vrijednost najavljenih Greenfield projekata za period 2009-2020, zemlje regiona U milionima US\$

Broj najavljenih Greenfield projekata 2009 – 2020, za zemlje regije

Izvor: UNCTAD, WIR 2021, <https://unctad.org/topic/investment/world-investment-report>

BOSNA I HERCEGOVINA I REGION U IZVJEŠTAJIMA MEĐUNARODNIH ORGANIZACIJA

Snažan pad ekonomske aktivnosti obilježio je 2020. godinu u svijetu, te je i Bosna i Hercegovina poslovnu godinu završila sa negativnom stopom realnog rasta BDP i negativnom stopom rasta industrijske proizvodnje. Iako su prognoze upućivale da značajnijeg rasta ekonomije BiH neće biti do 2022. godine, zvanični statistički podaci i makroekonomski pokazatelji objavljeni za 2021. godinu ukazuju na oživljavanje privrede.

Po prvim procjenama Centralne banke BiH (CBBH) očekivan je rast ekonomske aktivnosti od 3.4% u 2021. godini čime bi bio dostignut nivo realnog BDP-a iz 2019. godine. Prema drugom krugu projekcija CBBH je korigovala očekivani rast BDP-a na 5.8% u tekućoj i 3.4% u 2022. godini. Stopa rasta industrijske proizvodnje za devet mjeseci 2021. godine u odnosu na isti period 2020. godine je 12%. Inflacija u periodu januar-septembar 2021. godine je na približno istom nivou godišnje stope za 2020. godinu. Izvoz je porastao za 33.1%, a uvoz za 24.2% u periodu januar-septembar 2021. godine u odnosu na isto razdoblje prethodne godine, što je dovelo do porasta pokrivenosti uvoza izvozom za 4.4%.

Prema preliminarnim podacima Centralne banke BiH, sa procijenjenim zadržanim zaradama, za period januar – juni 2021, direktne strane investicije su iznosile 766.2 miliona KM. Uz napomenu da su preliminarni podaci podložni naknadnim revizijama, strana ulaganja u periodu veća su za 66.2% u odnosu na isti period prethodne godine.

Nacionalna konkurentnost je jedna je od najvažnijih tema i zadataka nosilaca ekonomske politike u svakoj zemlji. Ekonomski rast, da bi imao povoljan utjecaj na razvoj i dobrobit, mora proizlaziti iz konkurentnosti koja će biti održiva tokom vremena, a biti utemeljena na znanju, istraživanju i razvoju, kao i inovacijama, te u harmoniji s društvenim i ekološkim naslijeđem i željenom budućnošću. Imajući u vidu kompleksnost pojma nacionalne konkurentnosti, u nastavku su prezentovani izvodi iz izvještaja međunarodnih institucija koji na različite načine pristupaju mjerenju stanja u državi, stavljajući akcenat na određene faktore koji određuju konkurentnost države i koji predstavljaju mjerljive rezultate ostvarenog nivoa konkurentnosti.

Prema podacima iz izvještaja međunarodnih organizacija, a na osnovu većine indikatora, Bosna i Hercegovina i dalje zaostaje u odnosu na zemlje u okruženju. U prethodnim godinama je već navedeno da sporost i nedosljednost u provođenju reformskih ciljeva za rezultat ima i lošiju poziciju BiH u odnosu na ostale zemlje u brojnim analizama međunarodnih organizacija. Najčešće smo rangirani lošije u odnosu na zemlje regiona i na dnu smo ljestvice evropskih zemalja. Kao i u prethodnim godinama, može se zaključiti da produbljivanje političke krize, sporost ili zastoje u otklanjanju poslovnih barijera i loša pozicija BiH u okviru izvještaja međunarodnih organizacija, otežavaju predstavljanje Bosne i Hercegovine kao pozitivne destinacije za ulaganje i privlačenje stranih investitora.

Cilj ove analize je da na jednom mjestu predstavi izvode iz najrelevantnijih međunarodnih izvještaja i prezentuje položaj BiH u odnosu na ostale države, prvenstveno one iz regiona i djelimično ukaže na glavne probleme vezane za konkurentnost, te hitnost potrebe za reformama.

DOING BUSINESS 2021

World Bank / Svjetska banka

Tokom 17 godina svog postojanja, izvještaj Doing Business bio je cijenjen alat za zemlje koje žele mjeriti uslove i troškove poslovanja, te raditi na poboljšanju ukupne poslovne klime.

Objava prošlogodišnjeg izvještaja – Doing Business 2021 je suspendirana do završetka postupka nezavisne revizije. Naime, zabilježen je niz nepravilnosti u vezi s promjenama podataka u prethodnim izvještajima. Najavljen je sistematski pregled i procjena promjena podataka koje su se dogodile nakon institucionalnog postupka pregleda podataka za posljednjih pet izvještaja Doing Business. U cilju očuvanja integriteta i nepristranosti podataka i analiza, pristupilo se nezavisnoj reviziji procesa prikupljanja podataka i kontrola zaštite integriteta podataka, te retrospektivno korigovanje podataka zemalja koje su bile najviše pogođene nepravilnostima.

Nakon što su pregledane sve dosad dostupne informacije o poslovanju, uključujući nalaze prošlih pregleda, revizija i izvještaj koji je Banka objavila, u ime odbora izvršnih direktora, menadžment Grupe Svjetske banke objavio je 16. septembra 2021. godine odluku o prekidu objavljivanja Doing Business.

U izjavi, između ostalog, stoji “Grupacija Svjetske banke ostaje čvrsto posvećena unapređenju uloge privatnog sektora u razvoju i pružanju podrške vladama u kreiranju regulatornog okruženja koje to podržava. Uбудуće ćemo raditi na novom pristupu procjeni poslovne i investicione klime.”

GLOBALNI IZVJEŠTAJ KONKURENTNOSTI Specijalno izdanje

Svjetski ekonomski forum, decembar 2020.

GLOBAL COMPETITIVENESS REPORT (GCR) Special Edition 2020

World Economic Forum (WEF), December 2020

Globalni izvještaj konkurentnosti, kao godišnju publikaciju objavljuje Svjetski ekonomski forum od 1979. godine. U okviru izvještaja vrši se procjena konkurentnosti zemalja, a od 2004. podaci su dostupni i za Bosnu i Hercegovinu⁸.

Svjetski ekonomski forum nije objavio ljestvicu Globalnog indeksa konkurentnosti za 2020. godinu zbog pandemije i globalnih napora potrebnih za suzbijanje zdravstvene krize i njenih socioekonomskih posljedica.

Umjesto redovnog godišnjeg izvještaja za 2020. godinu Forum u specijalnom izdanju Izvještaja ukazuje na nužnost dubinskih i sveobuhvatnih promjena, predstavljajući rezultate i preporuke za politike kroz dva vremenska okvira. Prvi, kako kratkoročno oživjeti privredu ugrađujući kriterije za dugoročnu produktivnost, uključenost i održivost. Drugi, kako transformisati ekonomije tokom sljedećih 4-5 godina, razmatrajući prioritete za ekonomske sisteme koji u

⁸ U 2004. godini GCI se proračunavao na bazi 110 parametara u okviru tri sub-indeksa i 12 stubova konkurentnosti, a za 117 zemalja.

potpunosti integrišu socijalne i ekološke ciljeve u oblikovanje politika. Uz to, uvodi se okvir za procjenu spremnosti zemalja za postizanje transformacije.

Specijalno izdanje Izvještaja, bazirano na iskustvima poslovnih lidera u najuspješnijim zemljama, pokazuje na koje se aspekte poslovanja i življenja treba fokusirati na putu uspješnosti, ukazuje na zajedničke probleme i rješenja, ali ukazuje i na činjenicu da su najuspješnije one zemlje koje integriraju uspješan posao i brigu za čovjeka i društvo.

Koji su aspekti konkurentnosti učinili ekonomiju relativno otpornom tokom pandemije?

- Zemlje s naprednom digitalnom ekonomijom i digitalnim vještinama uspješnije su održavale svoja gospodarstva dok su njihovi građani radili od kuće.
- Zemlje s čvrstim sistemima ekonomske sigurnosti bile su u spremnije pružati podršku onima koji nisu mogli raditi. Slično tome, zemlje s jakim finansijskim sistemima mogu lakše osigurati kredite malim i srednjim poduzećima kako bi se spriječila nesolventnost.
- Zemlje koje mogu uspješno planirati i integrisati zdravstvenu, fiskalnu i socijalnu politiku relativno su uspješnije ublažile posljedice krize.
- Zemlje s prethodnim iskustvom epidemija koronavirusa (npr. SARS) imale su uspostavljene bolje protokole i tehnološke sisteme (npr. Republika Koreja, Singapur) i mogu kontrolirati epidemiju relativno bolje od drugih.

Kako su se percepcije poslovanja promijenile tokom krize?

U naprednim ekonomijama poslovni lideri su naglašavali trendove povećanja tržišne koncentracije, značajan pad konkurencije za usluge, smanjenu saradnju između kompanija i manje dostupnih kvalificiranih radnika na tržištu rada, jer se ubrzavao prijelaz na rad na daljinu. Poslovni lideri također su uočili spremnije odgovore vlada na promjene, poboljšanu saradnju unutar kompanija i povećanu dostupnost rizičnog kapitala.

Na tržištima u nastajanju i ekonomijama u razvoju, poslovni lideri su naglašavali porast poslovnih troškova povezanih s kriminalom i nasiljem, smanjenje neovisnosti pravosuđa, daljnje smanjenje konkurencije i rastuću dominaciju na tržištu, te stagniranje povjerenja u političare. Oni su također izrazili pozitivne stavove o vladinim odgovorima na promjene, suradnji unutar kompanija i dostupnosti rizičnog kapitala. Također su primijetili povećanje kapaciteta za privlačenje talenata, što potencijalno može olakšati digitalno tržište rada.

Koji su imperativi buduće ekonomske transformacije?

Izvještaj razmatra preporuke za oživljavanje i transformaciju ekonomije u četiri područja: povoljno okruženje, ljudski kapital, tržišta i inovacija.

- *Transformacija povoljnog okruženja:* Izvještaj preporučuje vladama davanje prioriteta poboljšanju pružanja javnih usluga, planu upravljanja javnim dugom i proširenje digitalizacije. Dugoročno se preporučuje progresivnije oporezivanje, nadogradnja komunalnih usluga i izgradnja zelenije infrastrukture.
- *Transformacija ljudskog kapitala:* Izvještaj zagovara postupni prijelaz na kombinaciju proaktivnih ulaganja u nove prilike na tržištu rada, kao i proširivanje programa ponovnog kvalificiranja i usavršavanja. Dugoročno gledano, lideri bi trebali raditi na ažuriranju obrazovnih kurikuluma, reformi zakona o radu i poboljšati upotrebu novih tehnologija upravljanja talentima.

- *Transformacija tržišta*: Iako su finansijski sistemi postali znatno stabilniji od posljednje finansijske krize, oni moraju biti sve inkluzivniji, jer rastuća tržišna koncentracija i stvaranje zapreka kretanju robe i ljudi riskiraju ometanje transformacije tržišta. Izvještaj preporučuje uvođenje finansijskih poticaja za preduzeća da se uključe u održiva i uključiva ulaganja, uz istovremeno ažuriranje okvira problematike konkurencije i monopola na tržištu.
- *Transformacija inovacijskog ekosistema*: poduzetnička kultura je znatno porasla u posljednjoj deceniji, ali se usporilo stvaranje novih kompanija, revolucionarnih tehnologija, kao i proizvoda i usluga koji primjenjuju nove tehnologije. Izvještaj preporučuje zemljama da prošire javna ulaganja u istraživanje i razvoj, istovremeno ih potičući i u privatnom sektoru. Dugoročno gledano, države bi trebale podržavati stvaranje „tržišta budućnosti“ i motivirati tvrtke da prihvate raznolikost kako bi poboljšale kreativnost i relevantnost tržišta.

U posljednjem redovnom izdanju, Globalni izvještaj konkurentnosti 2019, Bosna i Hercegovina se nalazila na 92. mjestu od ukupno rangirane 141 države. U poređenju sa državama našeg regiona i Evrope, Bosna i Hercegovina je najlošije rangirana.

Kompletan izvještaj za 2020. godinu možete pronaći na sljedećem linku:

<https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2020/digest#report-nav>

INDEKS EKONOMSKIH SLOBODA 2021, mart 2021.

2021 INDEX OF ECONOMIC FREEDOM, The Heritage Foundation, March 2021

Indeks ekonomskih sloboda predstavlja teorijsku analizu faktora koji utiču na institucionalno okruženje ekonomskog razvoja. Ekonomska sloboda predstavlja pravo svakog pojedinca da privređuje, raspolaže i upravlja svojim radom i imovinom. U ekonomski slobodnim društvima, vlade dopuštaju slobodno kretanje radne snage, kapitala i dobara, a minimalne intervencije države trebaju da se odnose samo na zaštitu osnovnih svojinskih prava.

Indeks ekonomskih sloboda rangira i ocjenjuje privrede zemalja na osnovu rezultata koje ostvaruju u 12 područja koja utiču na ukupnu ekonomsku slobodu, a koja su podijeljena na 4 kategorije kroz koje se vrši evaluacija:

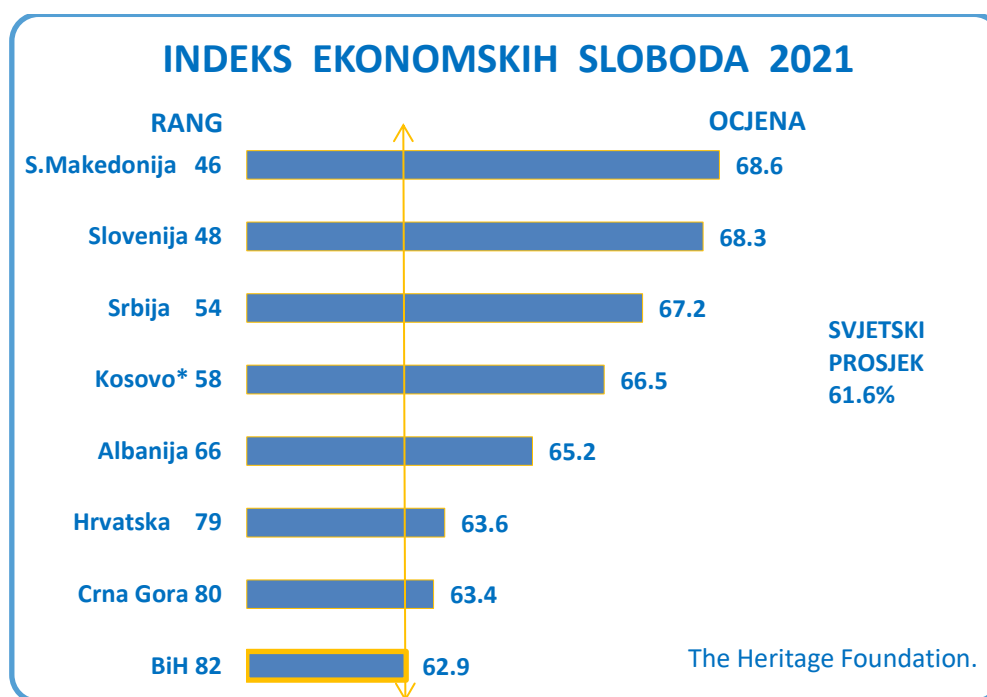
- Vladavina prava (prava vlasništva, integritet vlasti, efikasnost pravosuđa);
- Veličina administracije (državna potrošnja, poresko opterećenje i fiskalno zdravlje);
- Regulatorna efikasnost (sloboda poslovanja, sloboda rada i radne snage, monetarna sloboda);
- Otvorenost tržišta (sloboda trgovine, sloboda investiranja, finansijska sloboda).

Svaka od 12 kategorija ekonomskih sloboda ocjenjuje se pomoću ljestvice od 0 do 100. Ukupan rezultat ekonomske slobode za svaku zemlju predstavlja prosjek 12 posmatranih komponenti. Za ovogodišnji izvještaj, podaci za sve posmatrane zemlje su prikupljeni u periodu od 01. 07. 2019. godine do 30. 06. 2020. godine. Index ekonomskih sloboda 2021. obuhvatio je 178 zemalja svijeta od kojih je samo 5 dobilo najviše ocjene i svrstane su u grupu „ekonomski slobodnih“ zemalja. Trideset i tri (33) zemlje su u kategoriji „uglavnom ekonomski slobodnih“,

a 59 zemalja su „ekonomski umjereno slobodne“. S negativne strane Indeksa, 63 ekonomije su dobile ocjenu "uglavnom neslobodnih" zemalja, a 18 se smatraju "represivnim".

Prva država na ovogodišnjoj listi ekonomski najslobodnijih država je Singapur (89.7), zatim New Zeland (83.9), Australija (82.4), Švajcarska (81.9) i Irska (81.4). U prethodnim godinama Hong Kong je u ukupnom rezultatu zauzimao mjesto među ekonomski najslobodnijim državama. Hong Kong kao ni Makao nisu više uključeni u indeks. Bez sumnje Hong Kong i Makao, kao posebne upravne regije, uživaju ekonomsku politiku koja u mnogim pogledima nudi svojim građanima više ekonomskih sloboda nego što je dostupno prosječnom građaninu Kine, ali razvoj posljednjih godina nedvosmisleno je pokazao da su takve politike na kraju kontrolirane iz Pekinga. Prema potrebi u budućnosti razvoj Hong Konga i/ili Makau koji su relevantni za pitanja ekonomskih sloboda će se razmatrati u kontekstu ocjene u indeksu kao Kina.

Zemlje našeg regiona prema ovogodišnjem izvještaju, spadaju u grupu „ekonomsko umjereno slobodnih“ zemalja. Sjeverna Makedonija je na 46. mjestu, Slovenija je 48, Srbija 54, Kosovo* 58, Albanija 66, Hrvatska 79. i Crna Gora 80, a BiH je 82. država svijeta i posljednja u regionu prema indeksu ekonomskih sloboda.

Kosovo* u skladu sa Rezolucijom SB UN 1244

<https://www.heritage.org/index/ranking>

Bosna i Hercegovina se nalazi na 82. mjestu od ukupno 178. zemalja svijeta. Ukupna ocjena naše zemlje iznosi 62.9, a svjetski prosjek indeksa ekonomskih sloboda u 2021. godini iznosi 61.6%. Bosna i Hercegovina je ostvarila porast od 0.3 poena poboljšanjem u kategoriji ocjene poreznog opterećenja. Bosna i Hercegovina se nalazi na 40. mjestu od 45 zemalja u Evropi. Ukupna ocjena je ispod regionalnog prosjeka i nešto malo iznad svjetskog prosjeka. Od 45 zemalja Evrope, iza Bosne i Hercegovine na listi su: Moldavija, Bjelorusija, Rusija, Grčka i Ukrajina. Ekonomija Bosne i Hercegovine ostaje umjereno slobodna petu godinu za redom.

Glavna prepreka većoj ekonomskoj slobodi ostaje vrlo loš učinak na pokazateljima vladavine prava: imovinska prava, sudska efikasnost i integritet vlade. Usvajanje politika za pobošljanje slobode poslovanja je isto potrebno, ali će zahtijevati bolju saradnju između zasebnih političkih subjekata u zemlji. Utjecaj COVID-19: Od 1.decembra 2020. godine, 2.727 smrtnih slučajeva je pripisano pandemiji u Bosni i Hercegovini, a predviđa se da će se ekonomija za godinu dana smanjiti za 6.5%.

Sjeverna Makedonija: Od država našeg regiona, Sjeverna Makedonija je najbolje plasirana u izvještaju Indeks ekonomskih sloboda 2021, ali za razliku od prošlogodišnjeg izvještaja pokvarila je svoj rezultat za pet mjesta. Sjeverna Makedonija, sa ocjenom 68.6, zauzima 46. mjesto, od ukupno 178 zemalja svijeta, te se nalazi u grupi „ekonomsko umjereno slobodnih“ zemalja.

Njen ukupan rezultat je smanjen za 0.9 poena, zbog smanjenja trgovinskih, monetarnih i poslovnih sloboda. Sjeverna Makedonija se nalazi na 27. mjestu među 45 država regiona Evrope, a ukupna ocjena je ispod regionalnog ali iznad svjetskog prosjeka, te Sjeverna Makedonija ostaje u grupi umjereno slobodnih država gdje je svrstana u prethodnom izvještaju. Da bi ostvarila napredak ka većoj ekonomskoj slobodi, prvi prioritet vlade bi trebao biti reforma pravosuđa, skupog i obimnog javnog sektora i drugih državnih institucija. Postizanje drugog cilja, odnosno poticanja direktnih stranih ulaganja u izvozno orijentisane industrije, bilo bi potaknuto jačanjem antikorupcijskih mjera.

Slovenija: Ocjena ekonomske slobode u Sloveniji iznosi 68.3, što je 48. pozicija po indeksu ekonomskih sloboda u 2021. godini. Ukupni rezultat je povećan za 0.5 bodova prvenstveno zbog unapređenja u efikasnosti pravosuđa. Slovenija je zauzela 28. mjesto od 45 zemalja Evrope, a njen ukupni rezultat je ispod regionalnog ali viši od svjetskog prosjeka.

Srbija: Rezultat ekonomske slobode Srbije je 67.2 što čini njenu ekonomiju 54. u indeksu sloboda 2021. godine. Ukupna ocjena je porasla za 1.2 boda, primarno zbog poboljšanja u oblasti poreskih opterećenja. Srbija je rangirana na 30. poziciji od 45 zemalja u regionu Evrope, a ukupna ocjena je ispod regionalnog prosjeka, ali iznad svjetskog prosjeka.

Kosovo*: Prema najnovijem izvještaju The Heritage Foundation 2021, Kosovo je zauzelo 58. poziciju ekonomskih sloboda za ovu godinu sa ocjenom od 66.5. Ukupna ocjena smanjila se za 0.9 bodova, primarno zbog pogoršanja u imovinskim pravima. Kosovo je rangirano na 32. mjestu među 45 zemalja u regiji Evrope, a ukupan rezultat je nešto ispod regionalnog a iznad svjetskog prosjeka.

Albanija: Sa ukupnom ocjenom ekonomskih sloboda 65.2, Albanija je na 66. mjestu ljestvice sloboda svjetskih ekonomija. Ukupna ocjena se smanjila za 1.7 bodova, prvenstveno zbog pada u imovinskim pravima i sudskoj efikasnosti. Albanija se nalazi na 35. mjestu od 45 zemalja u regionu Evrope, čime je pogoršala poziciju za pet mjesta u odnosu na prošlu godinu a ukupna ocjena je ispod regionalnog prosjeka, ali iznad svjetskog prosjeka.

Hrvatska: Ocjena ekonomske slobode Hrvatske je 63.6 što čini njenu ekonomiju 79. najslobodnijom u indeksu 2021. godine. Ukupna ocjena je porasla za 1.4 bodova, prvenstveno zbog poboljšanja ocjene u kategoriji poreskih opterećenja. Hrvatska se nalazi na 38. mjestu od 45 zemalja regiona Evrope, a ukupna ocjena je ispod regionalnog prosjeka, ali iznad svjetskog prosjeka.

Crna Gora: Crna Gora u ovogodišnjem izvještaju ekonomskih sloboda zauzima 80. poziciju. Ekonomska ocjena Crne Gore je 63.4. Ukupna ocjena je porasla za 1.9 bodova, prije svega zbog poboljšanja fiskalnog zdravlja. Crna Gora je rangirana na 39. mjestu među 45 država u Evropi, a ukupni rezultat je ispod regionalnog a iznad svjetskog prosjeka.

EKONOMSKE SLOBODE ŠIROM SVIJETA 2021, septembar 2021

ECONOMIC FREEDOM OF THE WORLD 2021, Fraser Institute, September 2021

U godišnjem izvještaju Fraser Institute indeks se mjeri stepenom ekonomskih sloboda u 162 države svijeta. Indeks mjeri stepen do kojeg politike i institucije država podržavaju ekonomsku slobodu, a ključni faktori ekonomske slobode su lični izbor, sloboda razmjene, sloboda ulaska i takmičenja na tržištu, te sigurnost osobe i privatne svojine. Vrijednost indeksa se određuje na osnovu mjerenja stepena ekonomskih sloboda u pet oblasti: veličina vlade (potrošnja, investicije, preduzeća i porezi), pravni sistem i vlasnička prava, čvrstoća valute, sloboda međunarodne trgovine i regulacija (kredita, rada i biznisa).

U ovogodišnjem izvještaju Ekonomske slobode širom svijeta 2021 (sa podacima koji se odnose na 2019. godinu), Bosna i Hercegovina je zauzela 90. mjesto. Vrijednost indeksa ekonomskih sloboda za BiH iznosi 6.86 (na skali od 1 do 10 gdje viša vrijednost indeksa pokazuje viši nivo ekonomske slobode). Bosna i Hercegovina je pogoršala svoj rang u odnosu na prethodni izvještaj (za 2 mjesta), te i dalje ostaje najlošije plasirana zemlja regiona. Bosna i Hercegovina, prema Izvještaju, spada u grupu zemalja sa restriktivnim ekonomskim okruženjem. Najbolje ocjene BiH ima u okviru oblasti koja se tiče stabilnosti domaće valute i slobode međunarodne trgovine, dok je najslabiji ranking zabilježen u okviru oblasti pravnog sistema i vlasničkih prava.

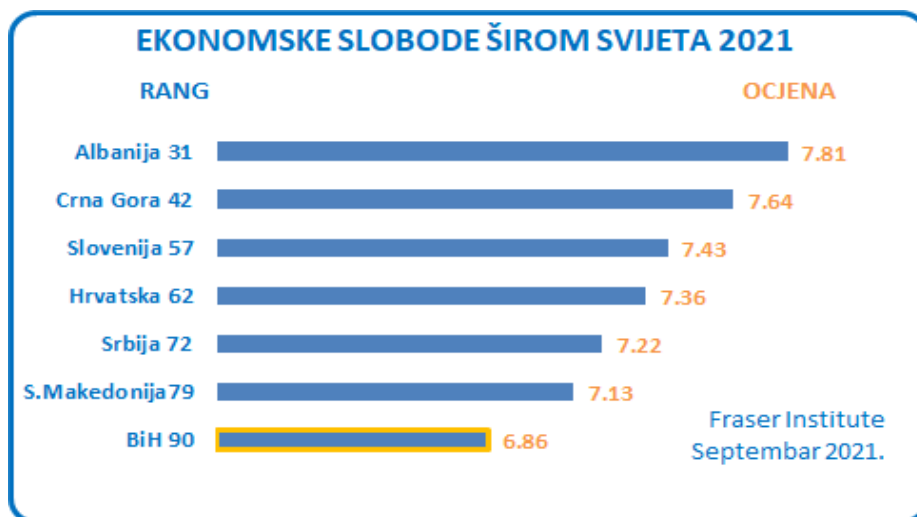
Ocjene BiH u ključnim komponentama ekonomskih sloboda:

- Veličina vlade: 6.49 (u odnosu na 6.5 od prošle godine);
- Pravni sistem i vlasnička prava: 4.27 (u odnosu na 4.45);
- Pristup čvrstoj valuti: 8.36 (u odnosu na 8.30);
- Sloboda međunarodne trgovine: 7.81 (u odnosu na 7.82);
- Regulacija kredita, rada i biznisa: 7.39 (u odnosu na 7.48);

Kao i u prošlogodišnjem izvještaju, najbolje rangirana države svijeta je Hong Kong, a odmah ga slijedi Singapur. Ostale najbolje rangirane države su: Novi Zeland, Švicarska, Gruzija, SAD, Irska, Litvanija, Australija i Danska.

10 najlošije ocijenjenih država su: Centralno Afrička Republika, Demokratska Republika Kongo, Sirija, Republika Kongo, Iran, Zimbabve, Alžir, Libija, Sudan i na kraju Venezuela.

Sve države našeg regiona su u ovogodišnjem izvještaju plasirane bolje od BiH. Albanija sa ocjenom 7.81 je na visokom 31. mjestu, Crna Gora sa 7.64 na 42. mjestu, Slovenija sa ocjenom 7.43 je na 57. mjestu, Hrvatska sa ocjenom 7.36 je na 62. mjestu, Srbija sa 7.22 na 72. mjestu, Sjeverna Makedonija 7.13 na 79. mjestu, dok je BiH sa 6.86 plasirana na 90. mjestu globalne liste indeksa ekonomskih sloboda.

<https://www.fraserinstitute.org/sites/default/files/economic-freedom-of-the-world-2021.pdf>

INDEKS PERCEPCIJE KORUPCIJE

CORRUPTION PERCEPTIONS INDEX 2020, Transparency International, januar 2021.

Od 1995. godine Transparency International objavljuje Indeks percepcije korupcije (CPI) koji predstavlja najrašireniji pokazatelj percepcije korupcije u svijetu.

U januaru 2021. godine objavljen je izvještaj za 2020. godinu. Države se rangiraju prema ocjeni o raširenosti korupcije u njima, tako da indeks pokazuje do koje su mjere organi javne vlasti korumpirani. U posljednjem izvještaju se ukazuje na činjenicu da usprkos sve većem fokusu koji se u svijetu stavlja na borbu protiv korupcije, veliki broj zemalja, uključujući i BiH, presporo ostvaruje pomake u tim naporima.

Više od dvije trećine država ostvarilo je rezultat slabiji od 50 prema ovogodišnjem CPI-u, sa prosječnom ocjenom od samo 43 (na skali od 0 – 100, gdje 0 označava vrlo korumpirane države).

Indeks percepcije korupcije za 2020. godinu obuhvatio je 180 država i teritorija na osnovu 13. nezavisnih studija i anketa stručnjaka i privrednih subjekata. Bosna i Hercegovina je prema ovogodišnjem izvještaju zauzela 111. poziciju sa ocjenom 35 (na skali: 0 – 100), što predstavlja najlošiju ocjenu od 2012. godine od kada se Indeks percepcije korupcije (Corruption Perception Index – CPI) temelji na postojećoj metodologiji.

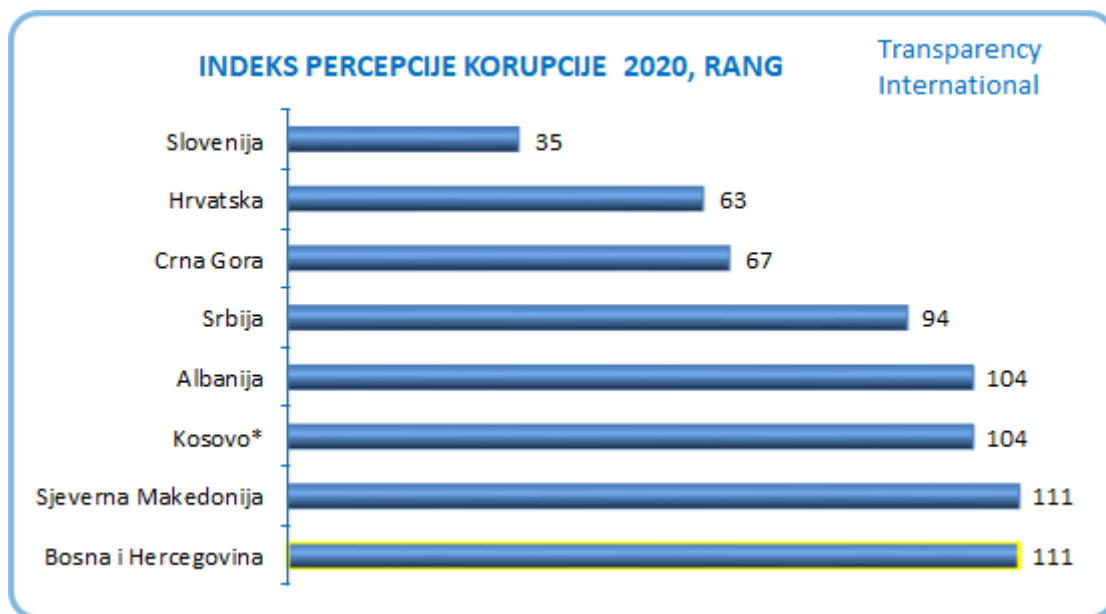
Ovogodišnjim rangom, koji je u odnosu na prošlogodišnji za deset pozicija lošiji, Bosna i Hercegovina se svrstava u red zemalja koje globalno u kontinuitetu najviše nazaduju. BiH 111. poziciju dijeli sa: Sjevernom Makedonijom, Panamom i Mongolijom.

Od zemalja našeg regiona, najbolje rangirana je Slovenija, na 35. mjestu (prema CPI-u 2019. bila na 35. mjestu), zatim slijedi Hrvatska, koja zauzima 63. poziciju (kao i u prošlogodišnjem izvještaju.), Crna Gora se nalazi na 67. poziciji, (ranije bila na 66.), a Srbija na 94. poziciji (ranije 91. pozicija). Albanija dijeli 103. poziciju sa Kosovom*, (ranije 106. i 101. pozicija) a

Bosna i Hercegovina zajedno sa Sjevernom Makedonijom su najlošije rangirane i dijele 111. poziciju, (ranije 101. i 106. pozicija).

U CPI- u 2020., od zemalja regiona najviše su nazadovale Bosna i Hercegovina (sa 101. na 111.), Sjeverna Makedonija (sa 106 na 111). i Srbija (sa 91. na 94.), Kosovo sa (104. na 101.), te Albanija (sa 104. na 106.). Slovenija i Hrvatska su ostvarile iste rezultate u odnosu na prethodnu godinu (Slovenija 35. i Hrvatska 63.)

Najbolje rangirane svjetske zemlje po Indexu percepcije korupcije su: Danska i Novi Zeland na prvom mjestu, a na začelju tabele se nalaze: Somalija i Južni Sudan koji dijeli 179. mjesto.

Kosovo* u skladu sa Rezolucijom SB UN 1244
<https://www.transparency.org/en/cpi/2020/index/nzl>

Prema posljednjem Izvještaju o indeksu percepcije korupcije, Bosna i Hercegovina u posljednjih devet godina nije napravila realan napredak u borbi protiv korupcije. Nazadovanje se ogleda u vrijednosti indeksa percepcije koji je u izvještajima za 2012. i 2013. godinu iznosio 42, u 2016. je bio 39, u 2017. i 2018. godini je iznosio 38, u 2019. vrijednosti indeksa je bila 36, a u 2020. godini indeks je iznosio 35.

U izvještaju se navodi da BiH nema adekvatnu politiku ni strategiju za borbu protiv korupcije, a zakonski okvir već godinama čeka na potpunu i sveobuhvatnu rekonstrukciju, što nedvosmisleno naglašava i Evropska komisija među 14 prioriteta za dobivanje kandidatskog statusa. Bosna i Hercegovina bi u narednom periodu trebala da uloži dodatne napore u borbi protiv korupcije, a autore izvještaja ohrabruje nova strategija Evropske unije za Zapadni Balkan, koja na nedvosmislen način kao ključni problem ističe zarobljenost države od strane političke elite, a kao najvažniji prioritet navodi uspostavljanje vladavine prava.

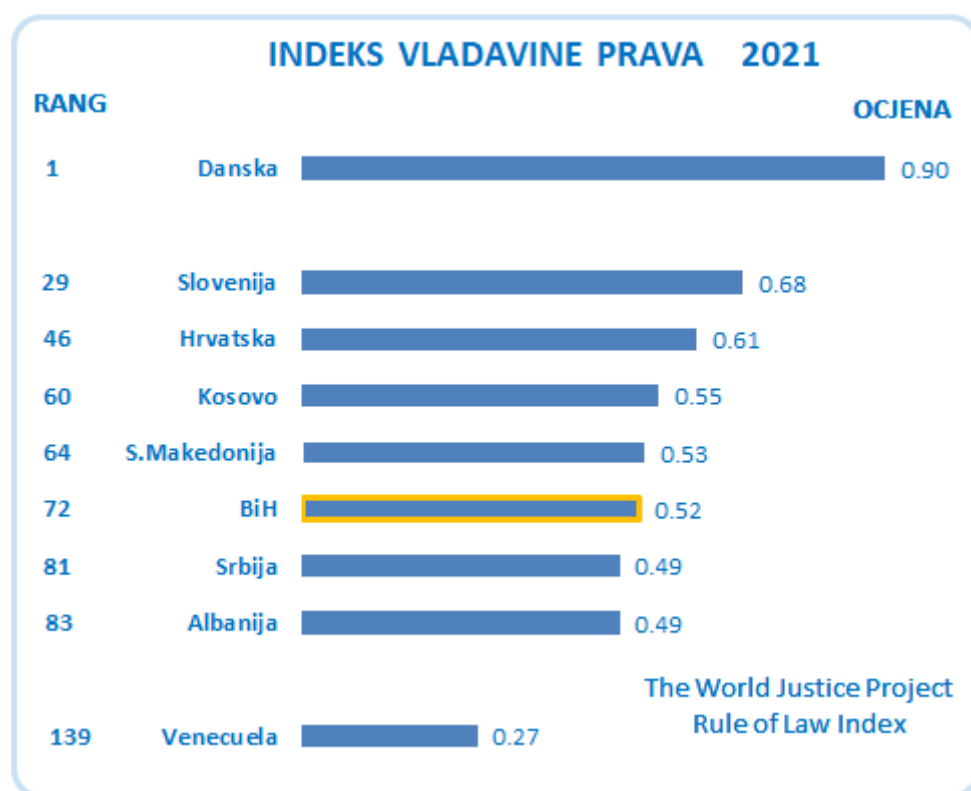
INDEX VLADAVINE PRAVA, Svjetski projekt pravde, oktobar 2021.

WJP RULE OF LAW INDEX 2021, World Justice Project (WJP), October 2021

Index vladavine prava (WJP) je vodeći svjetski izvor originalnih podataka o vladavini prava.

Izdanje za 2021. godinu obuhvata 139 zemalja, oslanjajući se na više od 138,000 anketa o domaćinstvima i 4,200 stručnih anketa kako bi se izmjerio način na koji se vladavina zakona doživljava u praktičnim, svakodnevnim situacijama od strane šire javnosti širom svijeta.

Index vladavine prava WJP 2021 predstavlja vladavinu prava pružanjem rezultata i rangiranja na osnovu osam faktora: ograničenja vladinih ovlasti, odsutnost korupcije, otvorena vlada, osnovna prava, red i sigurnost, provođenje propisa, građansko pravo, krivično pravosuđe, neformalno pravo (deveti faktor nije uključen u zbirne indeksne rezultate, jer prikupljeni podaci, zbog kompleksnosti i teškoća u mjerenju pravednosti, teško su sistemski uporedivi u različitim državama). Rezultati se kreću od 0 do 1, gdje 1 označava najveći mogući rezultat (čvrsto pridržavanje vladavine zakona), a 0 označava najniži rezultat (slabo pridržavanje vladavine zakona).

Kosovo* u skladu sa Rezolucijom SB UN 1244

<https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/country/2021>

Prema ovogodišnjem Izvještaju o indeksu vladavine prava, sa ocjenom 0.52 Bosna i Hercegovina je zauzela 72. mjesto na rang listi kojom se mjeri poštovanje osnovnih principa pravde i nazadovala je jedno mjesto u odnosu na prošlogodišnji izvještaj. Od zemalja našeg regiona najbolje je rangirana Slovenija 29. mjesto, zatim slijedi Hrvatska 46. mjesto, Kosovo*

60, Sjeverna Makedonija 64. mjesto, a iza BiH na rang listi su Srbija 81. mjesto i najlošije rangirana Albanija 83. mjesto.

Naša zemlja je pozicionirana kao peta najbolja država na pod-listi 14 istočnoevropskih i centralnoazijskih zemalja, te 19. od 40. na pod-listi koja tretira države s prosječnim višim srednjim prihodom građana.

Najbolje rangirane države na cjelokupnoj listi su Danska, Norveška i Finska, a najlošije rangirane su Venecuela, Kambodža i Republika Kongo i Egipat. Globalan pregled ukazuje da je više država doživjelo pogoršanje, nego poboljšanje vladavine prava, već četvrtu godinu zaredom. U godini u kojoj dominira globalna pandemija COVID-19, 74.2% ispitanih zemalja doživjelo je pad učinka vladavine prava, dok se samo 25.8% poboljšalo. 74.2% zemalja koje su doživjele pad ove godine čine 84.7% svjetske populacije, odnosno približno 6.5 milijardi ljudi.

SLOBODE U SVIJETU 2021, mart 2021

2021 FREEDOM IN THE WORLD, Freedom House, USA, march 2021.

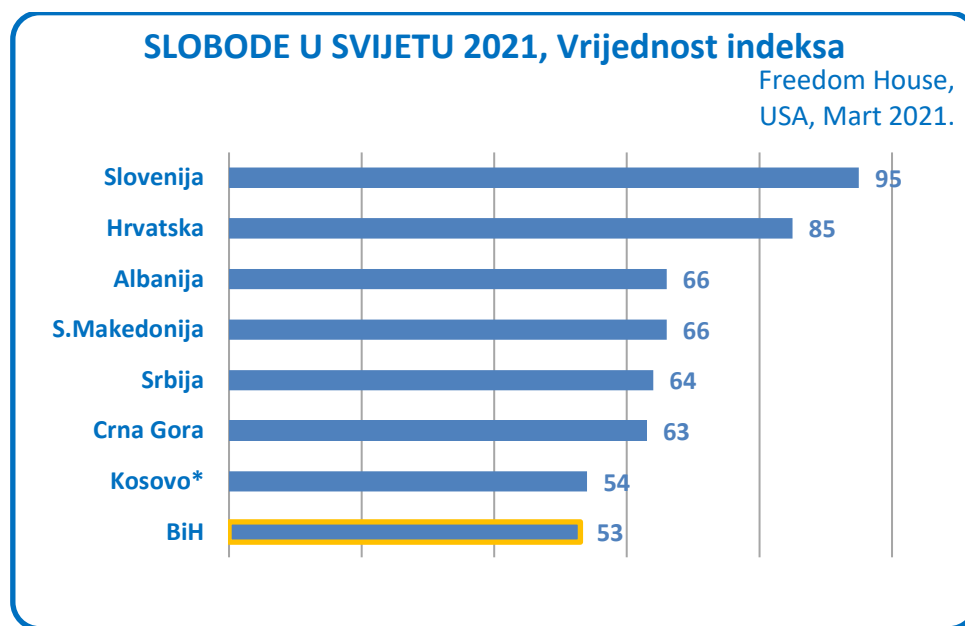
Prema najnovijem izvještaju Freedom House 2021, politička prava i građanske slobode u svijetu bilježe pad, već 15-tu uzastopnu godinu. Globalni prosječni rezultat se smanjuje svake godine, a gotovo sve regije svijeta imaju niži prosjek bodova za 2020. godinu. Negativan trend je počeo 2006. godine, a uticaj dugoročnog demokratskog propadanja postaje sve globalniji, dovoljno rasprostranjen da ga osjete oni koji žive pod najsurovijim diktaturama, kao i građani dugotrajnih demokratija. Gotovo 75% svjetske populacije živjelo je u zemlji koja se prošle godine suočila s pogoršanjem stanja. U okviru Izvještaja se navodi da je „kontinuirani pad doveo do tvrdnji o inherentnoj inferiornosti demokratije“.

Broj država koje su u poslednjih 15 godina zabilježile pad ukupne ocjene značajno je veći od onih koje u istom periodu bilježe porast političkih prava i građanskih sloboda. COVID-19 se širio tokom godine, a vlade širom demokratskog spektra neprestano su pribjegavale pretjeranom nadzoru, diskriminatornim ograničenjima sloboda poput kretanja i okupljanja. „Kako su smrtonosna pandemija, ekonomska i fizička nesigurnost i nasilni sukobi poharali svijet 2020. godine, branitelji demokracije pretrpjeli su nove teške gubitke u svojoj borbi protiv autoritarnih neprijatelja“ navode autori Izvještaja.

Ovogodišnji izvještaj mjeri i ocjenjuje političke i građanske slobode u 2020. godini u 195 država i 15 teritorija. Prosječna ocjena za politička prava i građanske slobode označava ocjenu slobode, na osnovu koje se države klasifikuju u tri kategorije: slobodne, djelimično slobodne i neslobodne. Od ukupnog broja država i teritorija obuhvaćenih izvještajem u 2020-oj, je bilo: 82 slobodnih država (1 teritorija), 59 djelimično slobodnih (4 teritorija) i 54 neslobodnih (10 teritorija). Svaka zemlja i teritorija se ocjenjuju ocjenom od 0-4 u nizu od 25 pokazatelja za maksimalni rezultat od 100 bodova. Ocjenjuju se prava u stvarnom svijetu i slobode koje uživaju pojedinci.

Bosna i Hercegovina je zadržala prošlogodišnju poziciju i nalazi se u kategoriji djelomično slobodnih država sa ukupno 53 boda od mogućih 100, što nas i ove godine svrstava na posljednje mjesto među državama u regionu.

Slovenija je i dalje najbolje ocijenjena zemlja regiona sa 95 bodova (što je jedan bod više nego prošle godine), te je kao i **Hrvatska** sa 85 bodova u kategoriji slobodnih zemalja. Ostale države regiona su u kategoriji djelomično slobodnih: **Albanija** ima ukupno 66 bodova odnosno jedan bod manje nego prošle godine, **Sjeverna Makedonija** također 66 bodova (poboljšanje 3 boda), **Srbija** je ostvarila 64 boda (što je pogoršanje u odnosu na prošlu godinu za dva boda), te **Crna Gora** sa ukupno 63 boda (povećanje od 1 bod) i **Kosovo*** sa 54 boda (pogoršanje od 2 boda) rangirane su bolje od Bosne i Hercegovine.

<https://freedomhouse.org/countries/freedom-world/scores>

Kosovo* u skladu sa Rezolucijom SB UN 1244

Najslobodnije zemlje svijeta prema izvještaju Freedom House u 2020. godini su: Švedska, Finska i Norveška sa ukupno 100 bodova. Od 54 države i teritorije koje su označene kao neslobodne, najlošije su ocjenjene (0-3 boda) Sirija, Južni Sudan, Eritreja, Turkmenistan, Sjeverna Koreja.

U posljednjih deset godina udio zemalja koje nisu slobodne porastao je sa 24 na 28%, dok se udio slobodnih zemalja smanjio sa 46 na 42%.

DRŽAVE U TRANZICIJI 2021 - Antidemokratski zaokret, april 2021

2021 NATIONS IN TRANSIT- The Anidemocratic Turn

Freedom House, USA, April 2021.

Izvještaj o tranziciji je sveobuhvatna, komparativna i višedimenzionalna studija reformi u bivšim komunističkim državama Evrope i Euroazije.

Demokratski razvoj država u tranziciji se ocjenjuje na osnovu prosjeka sedam kategorija, od kojih se svaka kategorija ocjenjuje na skali od 1 do 7 (1 predstavlja najniži, a 7 najviši nivo demokratskog napretka). Pokazatelj ocjene demokratije se na taj način može pratiti kroz komparativnu analizu za sve bivše komunističke države obuhvaćene izvještajem Države u

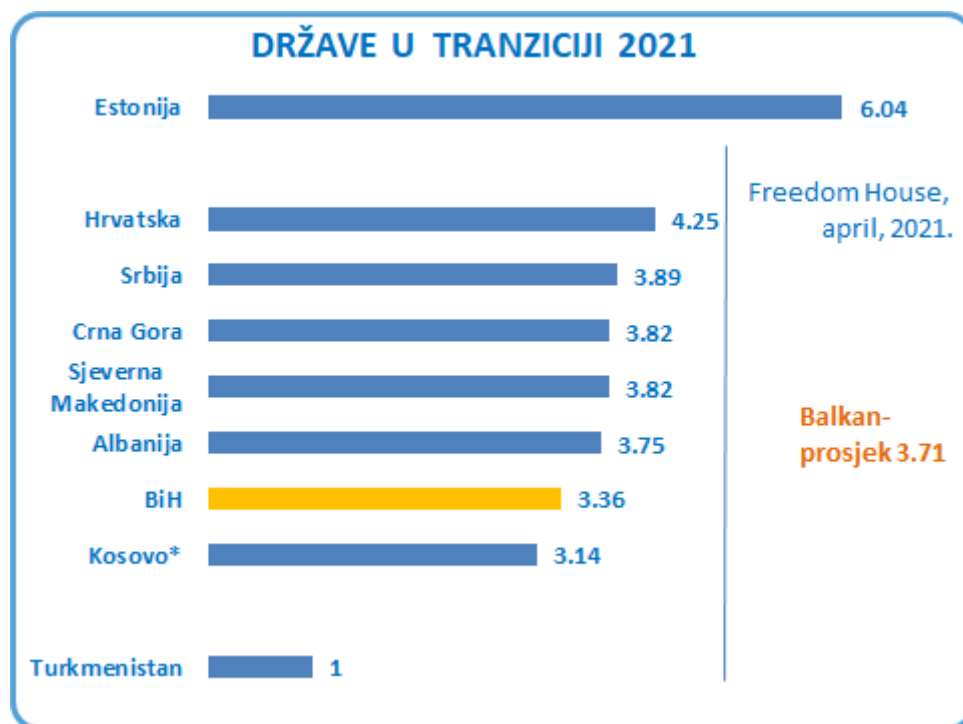
tranziciji. Na osnovu dobivenih rezultata, 29 država se klasifikuje u pet kategorija – od onih koje imaju konsolidovanu demokratiju, do onih sa konsolidovanim autoritarnim režimom.

Izveštaj Države u tranziciji 2021. mjeri napredak i zastoje u procesu demokratizacije u 29 država od centralne Evrope do centralne Azije u periodu od 1. januara do 31. decembra 2020. godine. U novom izveštaju objavljeno je da je od 29 država obuhvaćenih istraživanjem njih 18 pogoršalo svoju ocjenu, što je jedan od lošijih rezultata od početka izdavanja ovog izveštaja. Također i u ovogodišnjem izveštaju, kao i u prethodnim, više je konsolidovanih autoritarnih režima nego konsolidovane demokratije.

Šest zapadno balkanskih zemalja svrstano je u kategoriju *hibridnih režima* ili *vlada u tranziciji*, dok je Hrvatska označena kao polu-konsolidovana demokratija.

Države našeg regiona, bilježe samo sporadične pomake u pojedinim demokratskim indikatorima, dok je konsolidovani pokazatelj ocjene demokratije jedino u Bosni i Hercegovini i Sjevernoj Makedoniji zabilježio napredak u odnosu na prethodni izveštaj. Albanija, Crna Gora i Srbija i Kosovo* registrovali su pad demokratskog skora, dok je Hrvatska bez promjena u ovogodišnjem izveštaju u odnosu na prethodni izveštaj,

U BiH je poslije deset godina nazadovanja ili stagniranja, prošle godine prvi put ostvareno poboljšanje s rastom u demokratskom skoru sa 3.32 na 3.36 zbog napretka u oblasti Lokalno demokratsko upravljanje. Najgoru ocjenu je BiH dobila u oblasti Nacionalno demokratsko upravljanje (2), s najbolju u oblastima Izborni proces i Civilno društvo (4.5).

Kosovo* u skladu sa Rezolucijom SB UN 1244

https://freedomhouse.org/sites/default/files/2021-04/NIT_2021_final_042321.pdf

Od država Centralne Evrope koje su obuhvaćene istraživanjem najbolje rangirana je Estonija sa demokratskim skorom od 6.04, što je svrstava u kategoriju konsolidovanih demokratija, a na posljednjoj poziciji se nalazi Euroazijska država Turkmenistan sa skorom demokratije od 1.00 i nalazi se u kategoriji konsolidovanih autoritarnih režima.

Izvještaj konstatuje da se na području Evrope i Euroazije nalazi najmanje demokratskih država u posljednjih 26 godina koliko ta organizacija objavljuje izvještaj “Zemlje u tranziciji”.

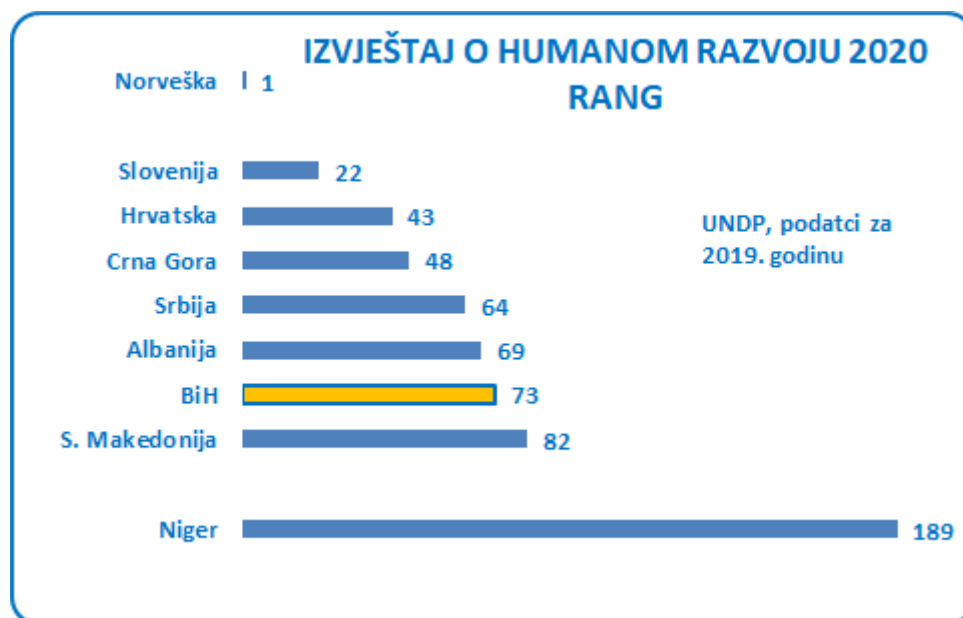
INDEKS HUMANOG RAZVOJA - HUMAN DEVELOPMENT INDEX (HDI)

Human Development Report 2020, United Nations Development Programme (UNDP), Decembar 2020.g.

Indeks humanog razvoja (HDI) predstavlja sumarnu mjeru za procjenu dugoročnog napretka u tri osnovne dimenzije humanog razvoja: životni vijek, obrazovanje i životni standard, a sve zemlje podijeljene su u četiri grupe - na zemlje sa veoma visokim, visokim, srednjim i niskim humanim razvojem. U 2020. godini su objavljeni statistički ažurirani podaci sa pregledom humanog razvoja u periodu od 1990 do 2019. godine.

Više od milijardu ljudi svjetske populacije još uvijek živi u ekstremnom siromaštvu u borbi za ispunjavanjem najosnovnijih potreba poput zdravlja, obrazovanja i pristupa vodi. Visoke stope siromaštva su karakteristika malih, krhkih i sukobljenih zemalja. Predviđanja su da će COVID-19 svojim utjecajem potisnuti oko 100 miliona ljudi ekstremnom siromaštvu.

Unatoč ukupnom napretku, problemi koji uključuju siromaštva i isključenosti traju i dalje, a naš planet i dalje oslikava nejednakosti, postaje nestabilniji i neodrživ. Nejednakost i sukobi u porastu su na mnogim mjestima, dok klimatske promjene i drugi problemi vezani uz okoliš dovode u pitanje mogućnosti razvoja za buduće generacije. Posljednja potresna posljedica velikih neravnoteža je epidemija Covid-19. Klimatske promjene postavljaju nove rekorde bilo da govorimo o učestalosti ili intenzitetu.

http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr_2020_overview_english.pdf

Prema skali Indeksa humanog razvoja, koji je u izvještaju za 2020. godinu obuhvatio 189 država i teritorija, Bosna i Hercegovina je zauzela 73. mjesto, što predstavlja napredak za dvije pozicije u odnosu na izvještaj za 2019. godinu. Bosna i Hercegovina i dalje spada u grupu zemalja

visokog humanog razvoja, a vrijednost indeksa humanog razvoja je u kontinuiranom blagom porastu i u 2020. iznosi 0.780. Uz navedeni napredak, u usporedbi sa prethodnim izvještajima, pozicija BiH odražava stagnaciju obzirom da smo i dalje, uz Sjevernu Makedoniju, među lošije rangiranim državama regiona.

Od država regiona, Slovenija, Hrvatska, Crna Gora i Srbija spadaju u grupu zemalja veoma visokog humanog razvoja, dok Albanija, Bosna i Hercegovina i Sjeverna Makedonija spadaju u grupu zemalja visokog humanog razvoja.

INDEX OSTVARENJA CILJEVA ODRŽIVOG RAZVOJA, 2021.g.

Sustainable Development Report, Juni 2021. godine

Na Samitu o održivom razvoju, koji je održan 25. septembra 2015. godine, države članice Ujedinjenih naroda usvojile su Program održivog razvoja do 2030. godine (Agenda 2030)⁹. Dimenzije održivog razvoja (okolišna, društvena i ekonomska) provode se putem sedamnaest ciljeva održivog razvoja i 169 pod-ciljeva u sljedećim područjima: siromaštvo i nejednakost, sigurnost opskrbe hranom, kvaliteta života i dobrobit za sve, zdravlje, obrazovanje, održiva potrošnja i proizvodnja, zaposlenost, rast, infrastruktura, održivo upravljanje prirodnim resursima, klimatske promjene, rodna ravnopravnost, prilagodljivi, uključivi i održivi gradovi i naselja, klimatske promjene kao i pristup pravosuđu te učinkovite i odgovorne institucije.

Agencija za statistiku BiH objavljuje Statistiku za indikatore održivog razvoja Bosne i Hercegovine.

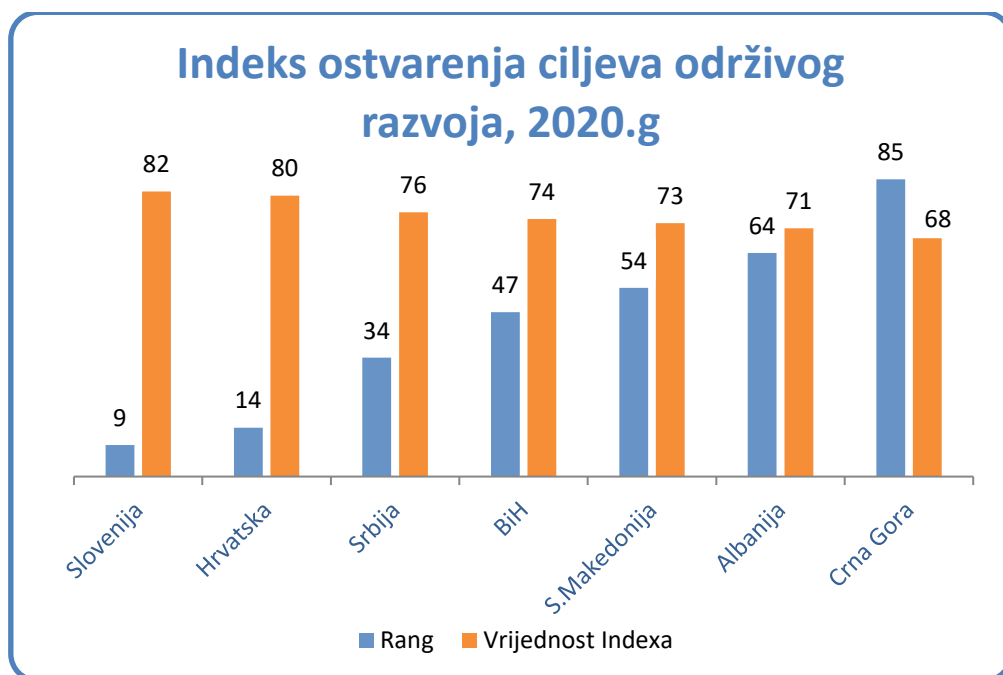
Prema Izvještaju o indeksu ostvarenja ciljeva održivog razvoja i matricama podataka za 2021. godinu (Sustainable Development Report 2021, SDG Index and Dashboards Report, koji razvija Fondaciji Bertelsmann Stiftung, Mreža rješenja za održivi razvoj / Sustainable Development Solutions Network – SDSN i Cambridge University press), dostupni su podaci za većinu zemalja svijeta, o vrijednosti indeksa ciljeva održivog razvoja i rang liste koja označava mjesto zemlje između najgoreg (0) i najboljeg ili ciljnog (100) ishoda¹⁰.

Prema posljednjem izvještaju koji je objavljen 2021. godine, od ukupno 165 analiziranih zemalja Bosna i Hercegovina je rangirana na 47. mjesto s ukupno 73.7 boda. Vrijednost indeksa za Bosnu i Hercegovinu je nešto viša od prosječne vrijednosti indeksa za Istočnu Evropu i Centralnu Aziju, koji iznosi 71.4 bodova. Mjesto koje Bosna i Hercegovina zauzima na rang listi indeksa ostvarenja ciljeva održivog razvoja kao i vrijednosti indeksa nalaze se ispod mjesta i vrijednosti zemalja regije: Slovenije koja zauzima (9. mjesto/81.60 bodova), Hrvatske (14. mjesto/80.38 bodova), Srbije (34. mjesto/75.59 bod), te iznad mjesta i vrijednosti indeksa za Sjevernu Makedoniju (54. mjesto/72.53 bodova), Albanije (64. mjesto/71.0 bodova) i Crne Gore (85. mjesto/68.21 bodova).

⁹ Ciljevi održivog razvoja predstavljaju novi, univerzalni skup ciljeva, pod-ciljeva i indikatora koji će se od država članica UN očekivati da koriste u okviru svojih planova i politika do 2030. godine.

¹⁰ Autori navode da stavovi izraženi u ovom izvještaju ne odražavaju stavove bilo koje organizacije, agencije ili programa Ujedinjenih naroda. Izvještaj kombinuje podatke i analize međunarodnih organizacija, organizacija civilnog društva i istraživačkih centara.

Najviše rangirana zemlja prema ovom indeksu je Finska, s ukupnom vrijednošću indeksa od 85.90 bodova (zemlja je u prosjeku prešla 85.90% puta do postizanja najboljeg ishoda po svih 17 ciljeva održivog razvoja).

Izvor: <https://dashboards.sdgindex.org/rankings>

100 NAJVEĆIH KOMPANIJA JUGOISTOČNE EVROPE, SeeNeews

TOP 100 SEE 2021, SeeNeews, oktobar 2021, a prema podacima za 2020. godinu

Poslovni portal SeeNeews, objavljuje rang listu stotinu najuspješnijih kompanija jugoistočne Evrope, na osnovu njihovog ukupnog prihoda, kao i stotinu najvećih banaka na osnovu njihovih ukupnih sredstava, te stotinu najvećih osiguravajućih kuća na osnovu bruto premija.

U oktobru 2021. godine su objavljeni podaci za 2020. godinu u okviru kojih se Bosna i Hercegovina, ove godine, našla na listi *100 najuspješnijih kompanija* jugoistočne Evrope sa samo jednim predstavnikom, kompanijom Bingo d.o.o. Tuzla koja je na 92. mjestu ovogodišnje liste. U prošloj godini, sa podacima za 2019. imali smo dva predstavnika: kompanija Holdina d.o.o. Sarajevo bila je na 86. mjesto (prethodnu godinu bila na 94. mjestu) i kompanija Bingo d.o.o. Tuzla na 91. mjestu. Holdina d.o.o. je bila jedini predstavnik iz BiH u 2018. godini, a u 2017. na listi su bili JP Elektroprivreda BiH d.d. Sarajevo i Bingo d.o.o. Tuzla.

Tri najveće kompanije u jugoistočnoj Evropi su kao i u prethodnoj godini iz Rumunije, a to su: Dacia SA, OMV Petrom SA i OMV Petrom Marketing SRL. Od kompanija iz užeg regiona u top 20 svrstale su se: JP Elektroprivreda Srbije (8. mjesto), Petrol d.d. Slovenija (9. mjesto), GEN-I d.o.o Slovenija (12.), INA d.d. Hrvatska (15.), Holding Slovenske Elektrane d.o.o Slovenija (17.) i Johnson Matthey DOOEL Sjeverna Makedonija (19. mjesto).

Na listi *100 najvećih banaka* na osnovu njihovih ukupnih sredstava nalazi se sedam banaka iz Bosne i Hercegovine (prema podacima za 2019. bilo deset, a za 2018. godinu devet). Najbolje plasirana je UniCredit Bank d.d. Mostar 31. mjesto (bila na 27. mjestu u 2019.), Raiffeisen Bank d.d. Sarajevo 36. (bila na 37.), Intesa Sanpaolo Banka d.d. 69. (bila na 68. mjestu u 2019.), Sparkasse Bank d.d. Sarajevo 77. (napredovala sa 82. pozicije), Sberbank BH d.d. 81. (bila 86.), iste pozicije kao prethodne godine zadržale su Bosna Bank International d.d. Sarajevo 91. i NLB Banka d.d. Sarajevo 92. mjesto.

Banca Transilvania SA iz Rumunije je prvoplasirana, a među top 10 banaka u SEE su: Zagrebačka Banka d.d. na drugoj poziciji, Privredna Banka Zagreb d.d. na četvrtom i Nova Ljubljanska Banka d. d. na osmom mjestu.

Na listi *100 najvećih osiguravajućih društava*, Bosna i Hercegovina je u ovogodišnjem pregledu imala jedanaest društava na listi 100 najvećih u okviru jugoistočne Evrope (u 2019. bilo dvanaest, a u 2018. bilo 11). Najbolje plasirano društvo iz BiH je Adriatic Osiguranje d.d. na 50. mjestu (bili 52. u 2019), a zatim slijede: Sarajevo osiguranje d.d. Sarajevo 53. (55.), Euroherc Osiguranje d.d. 58. (62.), Uniqa osiguranje d.d. Sarajevo je zadržalo 61. poziciju, a Grawe osiguranje d.d. Sarajevo je zadržalo 65. poziciju, Triglav osiguranje d.d. Sarajevo 66. (bili 68. u 2019), Central Osiguranje d.d. 71. (74.), Croatia osiguranje d.d. 77. (67.), Asa Osiguranje d.d. na 74. (bili 84. u 2019), Grawe Osiguranje a.d. Banja Luka kao novi na listi su na 78. poziciji, Viena Osiguranje d.d.(ranije Merkur BH Osiguranje d.d.) na 79. poziciji (bili 76. u 2019).

Prvoplasirano osiguravajuće društvo je Zavarovalnica Triglav d.d. Slovenija, a među top 10 u SEE su i: Zavarovalnica Sava d.d. kao treći i Generali Zavarovalnica d.d. četvrta obje iz Slovenije, Croatia Osiguranje d.d. Hrvatska na petom mjestu, Vzajemna Zdravstvena Zavarovalnica d.v.z. iz Slovenije je šesta i Dunav Osiguranje AD Srbija kao deveta.

Uz banke i osiguravajuća društva, Bosna i Hercegovina nema značajan broj kompanija koje se mogu plasirati u 100 najvećih u SEE. Za poslovno okruženje u BiH su značajne brzorastuće kompanije. U 2020. godini kao najbrže rastuća kompanija u BiH proglašena je AFT Bosnia d.o.o. Živinice, koja posluje u autoindustriji, a osnivač je njemačke grupacije Automotive GmbH (Poslovne novine i LRC/BIS).

Softverske kompanije Ministry of Programming d.o.o. Sarajevo (osnivači iz BiH) i NSoft d.o.o. Mostar¹¹ (sa učešćem stranog kapitala 40%) su bile na listu 50 najbrže rastućih tehnoloških kompanija Centralne Evrope, a prema izboru Deloitte Technology Fast 50 (izbor među kompanijama Centralne Evrope, koje se bave razvojem ili proizvodnjom zaštićene tehnologije ili značajna kapitalna sredstva troše na istraživanje i razvoj).

¹¹ Ministry of Programming d.o.o. Sarajevo na 21. mjestu sa stopom rasta od 813% u 2019. godini i NSoft d.o.o. Mostar na 22. poziciji i stopom rasta 562% u 2018. godini. NSoft je također bio na 7. poziciji u 2017. i prvi put na listi kao 5. u 2016. godini.

POPIS KORIŠTENIH IZVORA

Centralna banka BiH, <https://cbbh.ba/home/language>

Direkcija za ekonomsko planiranje BiH, <http://www.dep.gov.ba/Language.aspx>

Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH,
<http://www.mvteo.gov.ba/home/language>

Agencija za statistiku BiH, <http://www.bhas.ba/>

Međunarodne organizacije:

United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD),
<https://unctad.org/en/Pages/Home.aspx>

World Bank (Svjetska banka), <http://www.doingbusiness.org/>

Linkovi sa korištenim podacima

<https://www.worldbank.org/en/news/statement/2021/09/16/world-bank-group-to-discontinue-doing-business-report>

<https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2020>

<https://www.heritage.org/index/ranking>

<https://freedomhouse.org/countries/freedom-world/scores>

<https://www.fraserinstitute.org/sites/default/files/economic-freedom-of-the-world-2021.pdf>

<https://www.transparency.org/en/cpi/2020/index/nzl>

<https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/global-report/freedom-world/2021/democracy-under-siege>

<http://hdr.undp.org/en/2020-report>

<https://top100.seenews.com/>

<https://www2.deloitte.com/ce/en/pages/about-deloitte/topics/technology-fast-50.html>

Korišteni su podaci objavljeni do 1. novembra 2021. godine.

Novembar, 2021. godine

Na temelju člana 17. Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, br. 30/03, 42/03, 81/06, 94/07 i 24/08), člana 54. stav (1) tačke b) i člana 56. Poslovnika o radu Vijeća ministara Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 22/03) Vijeće ministara Bosne i Hercegovine na _____. sjednici, održanoj _____ godine, donijelo je

ZAKLJUČAK

1. Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je primilo k znanju „Analiza direktnih stranih investicija u BiH za 2020. i 2021. godinu i uporedna analiza BiH i država regiona u izvještajima međunarodnih organizacija“ broj 04-23-1-351-3/22 od 22.02.2021.
2. Zadužuje se FIPA da Analizu objavi na svojoj web stranici.

Broj:_____,
_____ godina
S a r a j e v o

Predsjedavajući
Vijeća ministara Bosne i Hercegovine
Dr. Zoran Tegeltija